

NGO "WITH TOLERANCE AGAINST DIFFERENCE" -ToPeeR
UG "TOLERANCIJOM PROTIV RAZLICITOSTI" - ToPeeR
Doboj, Bosna i Hercegovina

ZAVRŠNA RAZMATRANJA TREĆE TEMATSKE KONFERENCIJE

"EKOLOGIJA I ODRŽIV RAZVOJ"

(ekologija kao pokretacka snaga u mobilisanju zajednice)

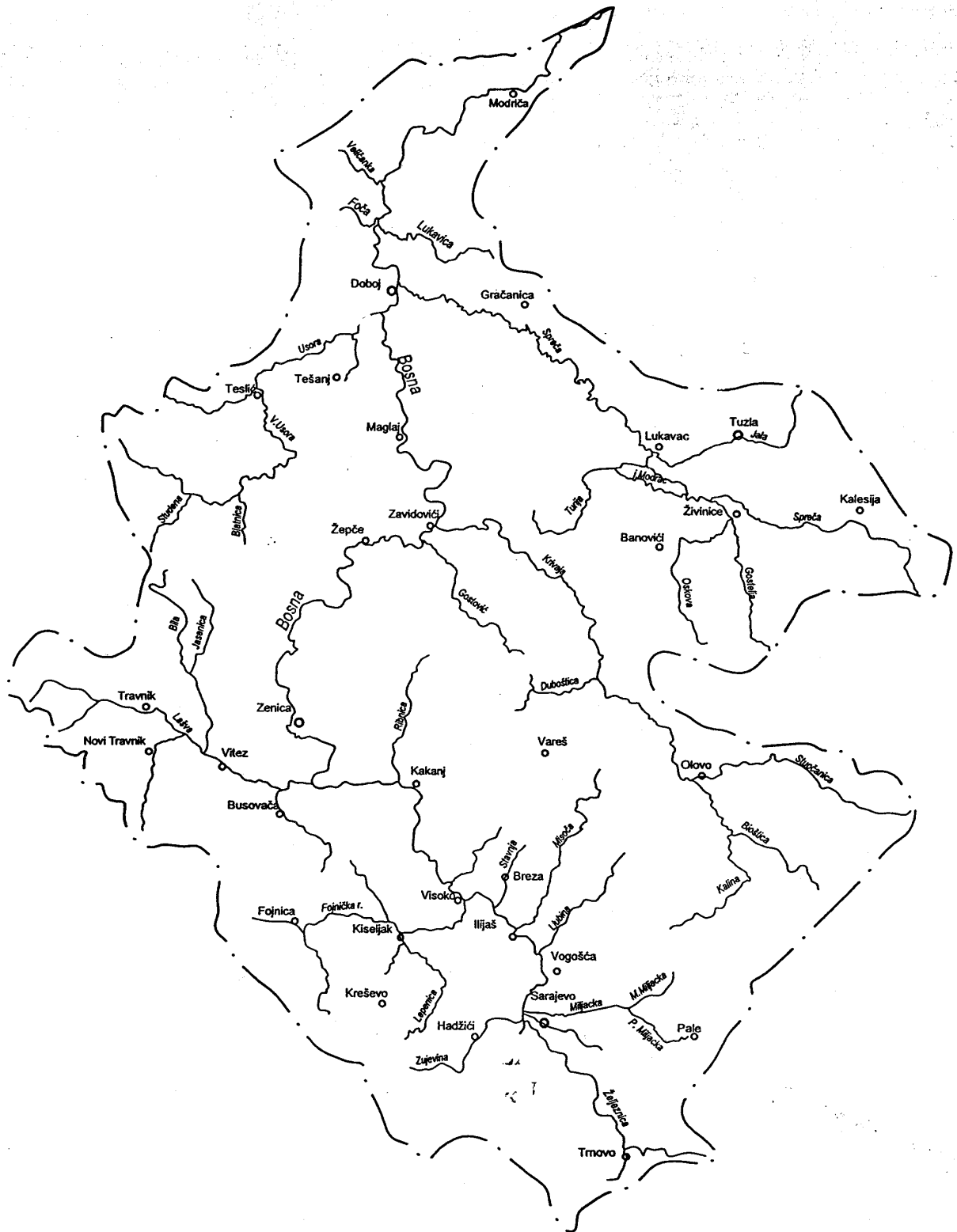
- Urbana sredina i kultura zivljenja -

SLIV RIJEKE BOSNE

Bilten broj 2.

DOBOJ oktobar 2003

SLIV RIJEKE BOSNE

SADRZAJ BILTENA

1. Poziv
2. Okvirni scenario
3. Pisma upucena Konferenciji
4. Uvodno izlaganje Muhamed Skopljak
5. Izlaganje Kremic Zahida
6. Izlaganje Miroslava Vujatovica
7. Izlaganje Tatjane Neidhardt
8. Izlaganje Mujanovic Hazima
9. Prezentacija projekta Predrag Jovanovic
10. Prezentacija projekta Vesna Kolar

Dame i gospodo,

Ja sam **Muhamed Skopljak**, izvršni koordinator **Eko Bih ZDK Zenica**.

Zelio bih da pozdravim sve koji dodjose na ovaj skup, da odigramo vaznu ulogu u akcijama za održiv razvoj naših zajednica iz kojih dolazimo. Kroz ovakve skupove lakše ćemo razumjeti o čemu se radi i razloge zbog kojih je neka akcija potrebna kao dio rješavanja, a ne kao dio problema. Da li smo dio problema ili dio rješavanja?

Ovo je naše treće druženje na temu "Tolerancijom do održivog razvoja".

Svi se mi svakodnevno susrećemo u svojim urbanim sredinama sa istim ili sličnim problemima, kao što su otpad i njegovo odlaganje, neredno parkirane psi lugalice, ili pogrešno parkirani automobili, redukcija vode, struje, nezaposlenost, neorganizovano socijalno i zdravstveno osiguranje, problemi u obrazovanju, itd. I sve to može biti koristan razlog za naš početak, da susretanjem na ovakvim skupovima zajednički dodjemo do kvalitetnijih rješavanja ili bar ublažavanja tih, naših, problema.

Za danas smo odabrali temu "Urbana sredina i kultura življenja", da kroz ovu temu definisemo negativne pojave koje se javljaju u urbanoj sredini, u naselju gdje se živi kolektivno, gdje postoje razlicitosti u navikama, shvatanjima, našem odnosu prema kolektivnom stanovanju, ali i o osnovnim normativima kolektivnog života, počev od urbanističkog projektovanja naselja, izrade regulacionih planova, izgradnje i naše, urbane sredine, kao i njenog održavanja.

O svim ovim pitanjima postoje lokalne agende poznate po imenu, agende 21, usaglasene i usvojene na nivou Ujedinjenih nacija, **da se i mi opredjelimo i usvojimo ili odbacimo takve preporuke.**

O čemu govori ta agenda 21? Govori u prvom redu da se lokalna zajednica ohrabri u **svojim razmišljanjima o tipu zajednice** u kakvoj bi im se svidjalo živjeti u budućnosti. Da ohrabri pojedinačne grupe unutar društva, npr. žene, etničke manjine, mlade ljude, invalide...

Program održivog lokalnog razvoja je preobiman, da bi se njime mogle baviti samo lokalne zajednice i uprave. Jasno je da lokalna uprava, zbog svojih odgovornosti, svog demokratskog mandata, a prvenstveno zbog svojih resursa, mora biti ključni igrač u ovom procesu. No, iako ona i jeste u najboljem položaju da učini lakšim provođenje procesa lokalnog razvoja, ona to ne treba raditi sama. Ne treba se ponasati. lokalna zajednica, kao da živi uzvodno i da je ne zanimaju oni nizvodno. Treba razmišljati i o svojim susjedima i o budućim generacijama. Zato nam treba da uskladimo naše lokalne razvojne planove, postujući krilaticu «da svi živimo nizvodno» danas toliko pominjano, ali u životu nepostovano.

Ova, kao i ostale naše, tematske konferencije, treba da imaju, i imaju krajnji cilj da se sutra formalna grupa koju nastojimo da organizujemo pretvori u poslovnu zajednicu, kako bismo u slivu rijeke Bosne svi zajedno postovali razlicitosti, postovali međusobno dogovaranje i razumjevanje, jednostavno receno da sačuvamo jedinstvo sliva rijeke Bosne.

U našim narednim susretima ćemo obraditi i druge teme iz života, kao i druge resurse koje imamo u slivu, uskladjujući postepeno naše susjedne interese i razvojne lokalne planove. Nadamo se da ćemo napraviti životni prostor tolerantan i sačuvan za generacije koje dolaze iza nas...

Zećeci nam uspjeh u radu, ne samo danas već i u buduću prepustam vas radnom predsjedništvu i našim cijenjenim predavacima.

VODECI PRINCIPI ZA ODRZIV PROSTORNI RAZVOJ EVROPSKOG KONTINENTA

SADRŽAJ

UVOD:

1. DOPRINOS VODEĆIH PRINCIPA IMPLEMENTACIJE POLITIKE DRUSTVENE POVEZANOSTI
2. POLITIKE PROSTORNOG RAZVOJA U EVROPI : NOVI KONTINENTI DALEKOSEZNI IZAZOVI I OCEKIVANJA
3. POSEBNA ULOGA PRIVATNOG SEKTORA PLANIRANJA ZA EVROPU
4. PRINCIPI ODRŽIVOG PLANIRANJA ZA EVROPU
5. MJERE KOJE TREBA PRIMJENITI KOD PROSTORNOG PLANIRANJA EVROPSKIH TERITORIJSKIH KATEGORIJA
6. OJAČAVANJE SARADNJE IZMEĐU DRŽAVA ČLANICA VIJEĆA EVROPE I UČEŠĆE REGIONA, OPŠTINA I GRADOVA

UVOD

- "VODEĆI PRINCIPI" NAGLAŠAVAJU TERITORIJSKU DIMENZIJU LJUDSKIH PRAVA I DEMOKRATIJE .
- NJIHOVI CILJEVI SU DEFINISANJE MJERA POLITIKE PROSTORNOG RAZVOJA POMOĆU KOJIH ĆE LJUDI U SVIM DRŽAVAMA ČLANICAMA VIJEĆA EVROPE MOĆI DOSTIGNUTI OČEKIVANI ŽIVOTNI STANDARD.
- OVO JE BITAN PREDUSLOV ZA STABILIZACIJU DEMOKRATSKIH STRUKTURA U EVROPSKIM REGIONIMA .
- "VODEĆI PRINCIPI" SU ZASNOVANI NA EVROPSKOJ POVELJI O REGIONALNOM-PROSTORNOM PLANIRANJU (1983)
- OVA POVELJA POSTAVLJA PRINCIPLE NACIONALNIH (DRŽAVNIH) I EVROPSKIH POLITIKA KOJIMA SE PREDVIĐA UNAPREĐENJE PROSTORNE ORGANIZACIJE (ČLANICA VIJEĆA EVROPE) I RJEŠAVANJE PROBLEMA KOJI IZLAZE IZVAN NACIONALNIH GRANICA.
- EVROPSKE DRŽAVE SU OBJEDINJENE U DAVANJU PODRŠKE LJUDSKIM PRAVIMA I DEMOKRATIJI.
- VODEĆI PRINCIPI ODRŽAVAJU INTENCIJU DA SVI REGIONI IMAJU AKTIVNO UČEŠĆE U OVOM PROCESU EVROPSKE INTEGRACIJE I DEMOKRATIZACIJE .
- KARAKTERISTIKA EVROPSKOG KONTINENTA JE RAZNOLIKOST . IMPLEMENTACIJA PRINCIPA ODRŽIVOG RAZVOJA VALIDNIH ZA CJELOKUPNU TERITORIJU EVROPSKOG KONTINENTA MORA BITI JEDNAKO VALIDNA I ORGANIZOVANA I NA NACIONALNOJ (ODRŽIVOJ) NA REGIONALNOJ I NA LOKALNOJ RAVNI.
- "VODEĆI PRINCIPI SE ZALAŽU ZA SUBSIDARNOST I RECIPROČNOST PRINCIPA KAO PREDUSLOV DEMOKRATIJE I TAKOĐER KAO SREDSTVO OČUVANJA "JEDINSTVA RAZNOLIKOSTI" KOJE JE EVROPI ZAVJEŠTALA NJEZINA ISTORIJA I GEOGRAFIJA.
- "VODEĆI PRINCIPI ODRŽIVOG RAZVOJA" EVROPSKOG KONTINENTA PREDSTAVLJAJU VIZIJU ILI DIREKTIVU ZA ODRŽIVI RAZVOJ UPUĆENU RAZLIČITIM POLITIČKIM I DRUGIM TJELIMA KOJA

RADE NA RAZLIČITIM NIVOIMA UNUTAR I IZVAN VLADA I ADMINISTRACIJA, KOJI UREĐUJU NAŠU BUDUĆNOST KROZ SVOJE AKTIVNOSTI.

- OVE POLITIČKE SMJERNICE ZASNOVANE SU NA DOBROVOLJNOJ SARADNJI. TO NIJE ZAKONSKA OBAVEZA.

1. DOPRINOS VODEĆIH PRINCIPA IMPLEMENTACIJI POLITIKE DRUŠTVENE POVEZANOSTI VIJEĆA EVROPE

- “VODEĆI PRINCIPI ODRŽIVOG PROSTORNOG RAZVOJA EVROPSKOG KONTINENTA “ SAGLASNO KONCEPTU “ODRŽIVOSTI” , UZIMAJU U OBZIR POTREBE SVIH STANOVNIKA EVROPSKIH REGIONA, BEZ UGROŽAVANJA OSNOVNIH PRAVA BUDUĆIH GENERACIJA. NJIHOV POSEBNO ZNAČAJAN CILJ JE , DA SE U SKLOPU ODREĐENOG PROSTORNOG OBUHVATA DRUŠTVENO-EKONOMSKI USKLADE SA EKOLOŠKIM I KULTURNIM FUNKCIJAMA, ŠTO BI PREDSTAVLJALO DOPRINOS DUGOROČNOM, OPSEŽNOM I URAVNOTEŽENOM PROSTORNOM RAZVOJU. IMPLEMENTACIJA “VODEĆIH PRINCIPA” ZAHTEVA TJESNU SARADNJU IZMEĐU PROSTORNOG PLANIRANJA I SEKTORSKIH POLITIKA KOJE, KROZ SVOJE ZAKONSKE MJERE, UTIČU NA PROSTORNE STRUKTURE U EVROPI (POLITIKA PROSTORNOG RAZVOJA)
- VODEĆI PRINCIPI SU ZASNOVANI NA RAZLIČITIM ZAKLJUČCIMA VIJEĆA EVROPE

2. POLITIKE PROSTORNOG RAZVOJA U EVROPI: NOVI KONTINENTI – DALEKOSEŽNI IZAZOVI I OČEKIVANJA

- SAGLEDAVANJE VELIČINE EVROPSKOG KONTINENTA OTVARAJU SE NOVE VIZIJE U KREIRANJU POLITIKE PROSTORNOG PLANIRANJA I U ISTO VRIJEME SUOČAVAJU SE SA NOVIM IZAZOVIMA. IZLOŽEN RASTUĆOJ GLOBALIZACIJI U SVJETSKIM OKVIRIMA. EVROPSKI KONTINENT BI TREBAO DA ODRŽI I OJAČA PRIVREDNU NADMOĆNOST. SPECIFIČNI POTENCIJAL EVROPSKOG KONTINENTA, KOJI BI TREBAO BITI U VEĆOJ MJERI EKSPLOATISAN, TREBA DA SE ZASNIVA NA AMBIJENTALNIM I KULTUROLOŠKIM CIJELINAMA I VRIJEDNOSTIMA KOJE EVROPU ČINE ONIM ŠTO ONA JESTE, NA RAZVIJANJU UZAJAMNE PODRŠKE I SARADNJE MEĐU RAZLIČITIM PODRUČJIMA KONTINENTA I NA UVEĆANJU INTEGRACIONIH PROCESA IZMEĐU ZAPADNE I ISTOČNE, TE SJEVERNE I JUŽNE EVROPE.

1. INTERKONTINENTALNI ODNOSI KAO STRATEŠKI ELEMENTI ZA EVROPSKO PROSTORNO PLANIRANJE.
2. RAZNOLIKOST KULTURA.
3. VAŽNI EVROPSKI REGIONI KAO OSNOVNE ZA OBOSTRANU PODRŠKU I SARADNJU.
4. INTEGRACIJA IZMEĐU STARIH I NOVIH ZEMALJA ČLANICA VIJEĆA EVROPE

3. POSEBNA ULOGA PRIVATNOG SEKTORA U PROSTORNOM PLANIRANJU

- PRIVATNO ULAGANJE JE JEDNA OD POKRETAČKIH SNAGA DRUŠTVA I ZBOG TOGA I PROSTORNOG RAZVOJA. JEDAN OD NAJZNAČAJNIJIH ZADATAKA U POLITICI PROSTORNOG RAZVOJA SASTOJI SE U TOMU DA SE OMOGUĆE PRIVATNA ULAGANJA, U SKLADU SA NJIHOVIM CILJEVIMA, DALEKOSEŽNIM PERSPEKTIVAMA RAZVOJA I OSIGURANIM PROVOĐENJEM PLANSKIH AKATA. PORED TOGA POLITIKA PROSTORNOG PLANIRANJA BI TREBALO DA, ZAJEDNO SA RELEVATNIM SEKTORSKIM POLITIKAMA, DOPRINESE DA OPŠTINE I REGIONI POSTANU PRIVLAČNIJI ZA PRIVATNA ULAGANJA NA REGIONALNIM I LOKALNIM NIVOIMA.
- VELIKI PROJEKTI FINANSIRANI PRIVATNIM KAPITALOM BI TREBALO DA OD POČETKA BUDU USKLAĐENI SA RAZVOJNOM PERSPEKTIVOM NJIHOVOG REGIONA. NA TAJ NAČIN, VELIKI

PROJEKTI KAO ŠTO SU BRZE ŽELJEZNIČKE PRUGE SA SVOJIM ČVORNIM TAČKAMA, ROBNO TRANSPORTNI CENTRI, AERODROMI, KONGRESNI I KONFERENCIJSKI CENTRI ITD., ZASNOVANI NA DUGOROČNOM PROSTORNOM PLANIRANJU, MOGU POTAKNUTI ZNAČAJNU DINAMIČNOST U OBLASTI PRIVREDNOG RAZVOJA U PROSTORNOM RAZVOJU. NADLEŽNI AUTORITETI U ORGANIMA UPRAVE MORAJU OSIGURATI DA MNOGOSTRUKI EFEKTI VELIKIH PROJEKATA ZNAČE KORIST ZA GRADOVE I OPŠTINE U OKOLNIM PODRUČJIMA. TAKOĐE NA TAJ NAČIN, POLITIKA PROSTORNOG RAZVOJA MOŽE UNAJMITI ŠTETNO RIVALSTVO MEĐU LOKALNIM AUTORITETIMA, KOJI U PROMJENAMA NAČINA INVESTIRANJA IMAJU POZITIVNE EFEKTE.

- MNOGE EVROPSKE REGIONE BI TREBALO UČINITI PRIVLAČNIJIM ZA STRANA ULAGANJA. TRENDOVI U PROŠLOJ DEKADI POKAZUJU NEJEDNAKU PODJELU STRANIH ULAGANJA NA EVROPSKOM KONTINENTU. U PERIODU OD 1994-1996.G., ONA SU BILA SEDAM PUTA VEĆA U STARIM NEGO U NOVIM DRŽAVAMA ČLANICAMA, U KOJIMA SU IZRAŽENE POTREBE DA SE VRŠE ULAGANJA U MODERNIZACIJU PROSTORNIH I NASELJENIH KULTURA.
- S OBZIROM DA DRŽAVA NEMA DOVOLJNO FINANSIJSKIH SREDSTAVA KOJIMA BE SE POKRILE DRUŠTVENE POTREBE, POSEBNO U DOMENU TEHNIČKE I DRUŠTVENE INFRASTRUKTURE I USLUŽNIH DJELATNOSTI, ZAHTEVAČE SE PRIVATNA ULAGANJA KOJA ĆE DATI VEĆI DOPRINOS DA SE U NASTUPAJUĆIM GODINAMA DOSTIGNU CILJEVI LOKALNOG I REGIONALNOG RAZVOJA. PODRŠKA MORA BITI DATA DRŽAVNO-PRIVATNOM UDRUŽIVANJU U PODRUČJIMA ČIJI JE RAZVOJ DONEDAVNO BIO SPUTAN OD STRANE DRŽAVNOG SEKTORA. OVO JE BILO POSEBNO IZRAŽENO U OBLASTI SAOBRAĆAJA, TELEKOMUNIKACIJE, VODOSNADBJEVANJA, ZDRAVSTVA, OBRAZOVANJA ITD., TE U DOMENU LOKALNOG RAZVOJA. PORED PRIVATNOG KAPITALA, ISKUSTVO PRIVATNOG SEKTORA U OBLASTI UPRAVLJANJA BI TREBALO TAKOĐER, BITI INTENZIVNIJE KORIŠTENO. JAVNO PRIVATNI ODNOSI TREBALO BI BITI UVAŽAVANI U SVIM EVROPSKIM REGIONIMA, TAKO ŠTO BI BILI KOMPLETIRANI DRŽAVNIM SLUŽBAMA, KOJE BI NASTAVILE OBAVLJATI SVOJE OSNOVNE FUNKCIJE
- GLAVNI KLJUČ USPJEHA DRUŠTVENO-PRIVATNIH ODNOSA JE EFIKASNA ADMINISTRATIVNA STRUKTURA NE SAMO NA DRŽAVNOM NEGO TAKOĐER I NA REGIONALNOM I NA LOKALNOM NIVOU. TO MORA BITI VJEŠTO USPOSTAVLJEN OKVIR KOJI ĆE USMJERAVATI I DRUŠTVENE I PRIVATNE INTERESE, PRIMJENOM ODGOVARAJUĆEG NADZORA ZA PROJEKTE IMPLEMENTACIJE. UGOVORENA PRAVILA MORAJU RADI TOGA BITI JASNO POSTAVLJENA.
- U KONTEKSTU USKLAĐENOG I ODRŽIVOG RAZVOJA NA REGIONALNOM NIVOU, SEKTOR STANOVANJA IMA POSEBNU ULOGU ZBOG NJEGOVE DRUŠTVENE FUNCICIJE, NJEGOVOG KVANTITATIVNOG ZNAČAJA I NJEGOVOG MNOGOSTRUKOG UTICAJA NA PRIVREDU I ZAPOŠLJAVANJE. PRIVREDNI RAZVOJ I DEMOGRAFSKA KRETANJA PROIZILAZE IZ PROMJENA U OBLASTI STAMBENOG SEKTORA U SMISLU KVANTITATIVNIH, KVALITATIVNIH LOKACIONIH USLOVA.
- STAMBENA IZGRADNJA JE ZAJEDNO SA OBNOVOM I MODERNIZACIJOM POSTOJEĆEG STAMBENOG FONDA JEDNO OD NAJJAČIH SEKTORSKIH ULAGANJA U PRIVREDI, I U VELIKOM OBIMU FINANSIRANO OD STRANE PRIVATNOG SEKTORA. POTICANJE IZGRADNJE STANOVA ZA IZNAJMLJIVANJE, KAO I IZGRADNJA KUĆE U SOPSTVENOM VLASNIŠTVU PODSTIČU MOBILIZACIJU PRIVATNOG KAPITALA NEKOLIKO PUTA VEĆEG U ODNOSU NA VRIJEDNOST SUBVENCIJA. UNAPREĐENJE STAMBENE IZGRADNJE JE VAŽNO NE SAMO U ODNOSIMA POLITIKE VLASNIŠTVA. OVAJ POSLJEDNJI ASPEKT JE SVE ZNAČAJNIJI U ODNOSU NA POTREBE, PROIZAŠLE IZ DEMOGRAFSKOG RASTA, DODATNOG PRIVATNOG DOHOTKA, MIROVINA STANOVNIKA.

4. PRINCIPI POLITIKE ODRŽIVOG PLANIRANJA ZA EVROPU

1. UNAPREĐENJE TERITORIJALNE POVEZANOSTI KROZ URAVNOTEŽEN DRUŠTVENI I EKONOMSKI RAZVOJ REGIONA I UNAPREĐENJE KONKURENCIJE.

2. OHRABRUJUĆI RAZVOJ POTAKNUT URBANIM FUNKCIJAMA I POBOLJŠANJEM URBANO-RURALNOG ODNOSA
3. UNAPREĐENJE UJEDNAČENIJE PRISTUPAČNOSTI
4. PRISTUP RAZVOJU INFORMISANJA I ZNANJA
5. REDUKOVANJE ŠTETA U OKOLIŠU
6. JAČANJE I POVEĆANJE VRIJEDNOSTI PRIRODNIH RESURSA I PRIRODNOG NASLJEĐA
7. UNAPREĐIVANJE KULTURNOG NASLJEĐA KAO FAKTORA RAZVOJA
8. RAZVOJ ENERGETSKIH RESURSA I ODRŽAVANJE POTREBNOG NIVOA NJIHOVE ZAŠTITE I ZAŠTITE PRIRODNE SREDINE
9. PODSTICANJE VISOKO-KVALITETNOG, ODRŽIVOG TURIZMA
10. OGRANIČAVANJE UTICAJA PRIRODNIH KATASTROFA

5. MJERE KOJE TREBA PRIMJENITI KOD PROSORNOG PLANIRANJA EVROPSKIH TERITORIJSKIH KATEGORIJA

1. KULTURNE AMBIJENTALNE CJELINE
2. URBANA PODRUČJA
3. SEOSKA PODRUČJA
4. PLANINSKI REGIONI
5. OBALNI I OSTRVSKI REGIONI
6. EUROKORIDORI
7. RIJEČNI SLIVOWI I ALUVIJALNE DOLINE
8. VRAĆANJE PODRUČJA U PRVOBITNO STANJE
9. POGRANIČNI REGIONI

6. OJAČAVANJE SARADNJE IZMEĐU DRŽAVA ČLANICA VIJEĆA EVROPE I UČEŠĆE REGIONA, OPŠTINA I GRAĐANA

1. STVARANJE PRILIKA ZA RAZVOJ ORIJENTISAN PROSTORNOM PLANIRANJU ZA EVROPU
2. RAZVOJ AKTIVNOSTI KOJE SE TIČU SARADNJE NA NIVOU EVROPE ZASNOVANI NA VODEĆIM PRINCIPIMA
3. HORIZONTALNA SARADNJA
4. VERTIKALNA SARADNJA
5. KORISNO UČEŠĆE DRUŠTVA U PROCESU PROSTORNOG PLANIRANJA

PREPORUKE

- EVROPSKA PROSTORNA INTEGRACIJA JE REZULTAT ODVIJANJA PROCESA U MALIM KORACIMA, ČIJI SUŠTINSKI DIO SARADNJA MEĐU DRŽAVAMA ČLANICAMA VIJEĆA EVROPE, UKLJUČUJUĆI I NJIHOVE REGIONE I OPŠTINSKE UPRAVE. VODEĆI PRINCIP, KAO JEDAN DALEKOVIDNI OKVIR, PREDSTAVLJAJU DOKUMENT POLITIČKIH PREPORUKA ZA BROJNE MJERE KOJE TREBA PREDUZIMATI U DOMENU PROSTORNOG RAZVOJA I INICIJATIVA KOJE SE PREDUZIMAJU NA EVROPSKOM KONTINENTU, A POSEBNO NA POLJU MEĐUDRŽAVNE SARADNJE. (CEMAT-ove) AKTIVNOSTI U OBLASTI PROSTORNOG PLANIRANJA U OKVIRIMA VIJEĆA EVROPE, SA PAŽNJOM USREDSREĐENOM NA TERITORIJSKU DIMENZIJU DEMOKRATIJE I DRUŠTVENOG JEDINSTVA, SU SUŠTINSKI PREDUSLOV ZA HARMONIČNU INTEGRACIJU EVROPE. USVAJANJE VODEĆIH PRINCIPA ĆE OLAKŠATI SARADNJU NA EVROPSKOM NIVOU, USMJERENU PREMA IZBALANSIRANOM REGIONALNOM I ODRŽIVOM RAZVOJU U EVROPI.

ODRŽIV RAZVOJ = URAVNOTEŽEN RAZVOJ =TRAJAN RAZVOJ = PAMETAN RAZVOJ

KREMIC ZAHID, pravna regulativa

Novi kvalitet odnosa u prostoru uslovljava i drugi kvalitet pravnog regulisanja. Kao sto je u planiranju naselja i prostora postalo neizbjegno da se planom regulise kompleks u cjelini, opravdano je, gdje je to moguće, da se na slican nacin postupi i u zakonodavstvu. Regulisuci pojedine komponente prostora nezavisno jedne od drugih (prirodu od ekspanzije grada, stanovanje od saobracaja, vode od naselja, itd.) zakonodavstvo suprostavlja pojedinacne prostorne strukture jedne drugima, iako je upravo njihova kompleksnost jedini oblik njihovog postjanja u prostoru.

REGISTAR (SADRZAJ) ZAKONODAVNE MATERIJE

UVODNE ODREDBE

Ciljevi i zadaci

- predmet zakonskog regulisanja
- osnovni zadaci
- nosioci ostvarivanja zadataka
- uskladjenost dijelova i cjeline
- cjelovito, plansko, dugorocno I naucno usmjeravanje prostornog razvoja

1. Ostvarivanje zadataka

- obaveznost ostvarivanja zadataka
- ostvarivanje zadataka putem planiranja
- koristenje prostora u skladu s planom
- obezbedjenje zastite sredine
- obrazovanje, obucavanje I istrazianje
- odnos prema susrednim teritorijama
- nadzor nad sprovođenjem zakona
- izvjestavanje skupstine o sprovođenju zakona

2. Pravno regulisanje u opstinama

- odluka o urbanizmu, sredini i prostornom uredjenju
- blize uredbe o odluci
- medjuopštinska saradnja
- ovlascenja mjesnih zajednica

URBANA IZGRADNJA I UREDJENJE PROSTORA

1. Opste odbredbe

- vrste zemljista
- izgradnja na gradjevinskom zemljistu
- izgradnja van gradjevinskog zemljista
- rezimi gradjenja
- površine rezervisane za buduci razvoj

2. Izgradnja i uredjenje prostora

- region i njegovo utvrđivanje
- urbani sistem
- urbanizacija seoskih podrucja
- razmjestaj industrijskih i slicnih zona
- uredjenje rekreacionih podrucja
- izgradnja na ugrozenim podrucjima

3. Izgradnja i uredjenje naselja

- pojam grada I drugih naselja

- imena naselja
- obilježavanje ulica I zgrada
- urbano područje naselja
- izgradnja I rekonstrukcija naselja
- izgradnja novih naselja izgradnja turističkih, banjskih I sličnih naselja
- groblja

4. Izgradnja infrastrukturnih sistema i objekata

- **Koordinacija izgradnje u prostoru i vremenu**
- **Obaveza izgradnje infrastrukturnih objekata u naselju**
- **Zaštitni infrastrukturni pojasevi**
- **Uslovi izgradnje u zaštitnom pojasu**
- **Zaštitni putni pojas**
- **Zaštitni pružni pojas**
- **Zaštitni aerodromski pojas**
- **Zaštitni dalekovodni pojas**

5. Izgradnja građevinskih cjelina i građevina

- **Pojam gradjenja**
- **Prioritetne urbanističke cjeline**
- **Izgradnja urbane opreme naselja**
- **Izgradnja mreže servisa i snabdjevanja**
- **Zelene površine**
- **Uvodjenje zabrane gradjenja**

6. Održavanje naselja

- Obaveza održavanja građevina I površina
- Asanacija protivplanske gradnje
- Uslovi održavanja I oblikovanja naselja
- Ovlaštenje inspektora

ZAŠTITA SREDINE

1. Opšte odredbe

- Predmet I karakter zaštite
- Način ostvarivanja zaštite
- Zaštićena područja I njihovo utvrđivanje
- Režimi zaštite
- Predlaganje zaštite, uvođenje u registar
- Izvođenje radova I upravljanje područjem
- Ograničavanje djelatnosti koje ugrožavaju sredinu
- Kontrola djelatnosti koje ugrožavaju sredinu
- Asanacija (ozdravljanje) ugrožene sredine

2. Zaštićena prirodna područja

- Predmet I svrha zaštite
- Zaštićena prirodna područja
- Nacionalni parkovi
- Regionalni parkovi
- Prirodni rezervati
- Obale mora, jezera I rijeka
- Zaštićena rekreaciona područja
- Zaštićeni predjeli
- Spomenici prirode

3. Zaštita tla I ugroženih područja
 - Zemljišta koja treba kontrolisano koristiti
 - Mjere I sredstva zaštite
 - Zaštitne zone
 - Ograničenja na zaštitnoj zoni
 - Obaveze kod građevinskih, rudarskih I sličnih radova
 - Zaštite zemljišta od štetnih materija
4. zaštita voda
 - Predmet I obaveza zaštite voda
 - Zaštićene vode I njihova područja
 - Mjere zaštite
 - Zaštita voda od zagađivanja
 - Lokacija I gradjenje objekata koji zagađuju vodu
 - Odobravanje odstupanja
 - Mjere u slučaju kritične zagađenosti
 - Kontrola zagađivanja voda
5. Zaštita vazduha
 - Predmet I obaveza zaštite vazduha
 - Ograničenja ispuštanja I koncentracije štetnih materija
 - Lokacija I gradjenje objekata koji zagađuju vazduh
 - Odobravanje odstupanja
 - Opšte mjere za zaštitu čistoće vazduha
 - Mjere u slučaju kritične zagađenosti
 - Posebne mjere za zaštitu čistoće vazduha
 - Kontrola zagađenosti vazduha
 - Troškovi zaštite I kontrole
6. Zaštita urbanog nasledja
 - Predmet I područje zaštite
 - Obaveze prema zaštićenoj cjelini
 - Ograničenja za radove na zaštićenoj cjelini
 - Odobravanje lokacije I gradjenja
 - Staranje o graditeljskom nasljedju koje nije zaštićeno
 - Stimulisanje izgradnje novih vrijednosti
7. Zaštita urbanog standarda
 - Obezbjedjenje graditeljskih, higijenskih I socijalnih uslova
 - Minimum standarda, koeficijent izgradjenosti
 - Mjere zaštite od saobraćaja
 - Asanacija substandardnih naselja
 - Odstranjivanje otpadaka
 - Zaštita od buke
8. Zaštita od elementarnih I ratnih katastrofa
 - Predmet zaštite
 - Mjere zaštite od elementarnih nepogoda
 - Mjere zaštite od ratnih dejstava
 - Unošenje mjera u planove
 - Donošenje bližih propisa

PLANIRANJE NASELJA I PROSTORA

1. Opšte odredbe

- Pojam I zadatak plana
- Vrsta planova
- Područje planiranja
- Obaveznost izrade planova
- Podloge I mjerila planova
- Ustupanje podataka za izradu plana
- Donošenje uputstava I normative

2. Prostorni plan

- Područje plana
- Čemu služi prostorni plan
- Sadržaj plana
- Dokumentacija plana
- Plan posebnog područja
- Organ nadležan za donošenje plana

3. Urbanistički plan odnosno red

- Područje plana
- Čemu služi plan
- Sadržaj urbanističkog plana
- Dokumentacija plana
- Nadležni organ
- Urbanistički plan u suženom obimu (red)
- Sadržaj urbanističkog reda

4. Regulacioni plan (detaljni)

- Područje plana
- Područja obavezna da donesu plan
- Osnove za izradu plana
- Čemu služi plan
- Sadržaj plana
- Nadležni organ

5. Planiranje (izrada planova)

- Proces planiranja. Nosilac procesa
- Uskladjivanje planova
- Kontinuirano planiranje
- Odluka o izradi plana
- Nosilac izrade plana
- Obavezne osnove za izradu plana
- Javna anketa u toku izrade
- Izrada programa (po potrebi)

7. Donošenje planova

- Prethodno razmatranje plana
- Stavljanje na javni uvid
- Verifikacija planova
- Donošenje plana

- Objavljivanje plana
- Izmjene I dopune (aktualizacija)
- Revizija plana

GRADJEVINSKO ZEMLJIŠTE

1. Opšte odredbe

- Pojam građevinskog zemljišta
- Svojina građevinskog zemljišta
- Opštinski zemljišni fond
- Upravljanje građevinskim zemljištem
- Zemljišna renta
- Javne površine, blokovi I parcele
- Regulaciona linija
- Građevinska linija

2. Parcelacija. Komasacija

- Zemljište koje se dijeli na parcele
- Formiranje parcela
- Plan parcelacije. Sadržaj
- Donosenje I revizija plana parcelacije
- Sprovedjenje parcelacije
- Komasacija građevinskog zemljišta
- Sprovedjenje komasacije

3. Pribavljanje građevinskog zemljišta

- Opšte o pribavljanju građevinskog zemljišta
- Utvrđivanje opsteg interesa nad građevinskim zemljištem
- Predmet opsteg interesa
- Pribavljanje zemljišta od opsteg interesa
- Obaveza ustupanja zemljišta za javne namjene
- Gubitak prava na naknadu

4. Ogranicenja vlasništva u svrhu planske izgradnje

- Uslovi za promet građevinskim zemljištem
- Pravo prece kupovine
- Službenosti I njihovo utvrđivanje
- Privremeno zauzimanje zemljišta

4. Uredjenje građevinskog zemljišta

- Svrha I pojam
- Predmet uredjenja zemljišta
- Pripremanje građevinskog zemljišta
- Objekti I instalacije za zajednicko korištenje
- Objekti I instalacije za pojedinačno korištenje
- Program uredjenja građevinskog zemljišta
- Minimum uredjenja građevinskog zemljišta
- Obaveza izgradnje priključaka

5. Ustupanje građevinskog zemljišta na korištenje

- Ustupanje zemljišta na korištenje. Zakup
- Zgrade na ustupljenom zemljištu
- Ustupanje na osnovu plana

- Ustupanje neuredjenog zemljišta
- Nacin I uslovi ustupanja
- Ustupanje zemljišta javnom objavom
- Ustupanje zemljišta konkursom
- Ugovor o korištenju
- Naknada za ustupljeno zemljište

ODOBRAVANJE NAMJENE (LOKACIJA)

1. Odobravanje lokacije

- Zadatak I predmet
- Osnove za odobravanje
- Urbanističko tehnički uslovi
- Obaveza uređenja cijele gradjevinske parcele
- Uslovi odobravanja na određenim područjima
- Odlaganje odobravanja na određeno vrijeme
- Odobravanje za privremene namjene ili objekte
- Prethodna urbanistička saglasnost
- Izgradnja bez odobrenja lokacije

2. Postupak odobravanja

- Zahtjev za odobrenje lokacije
- Lokaciona dokumentacija. Saglasnosti. Naknada
- Odobravanje lokacije za ustupljeno zemljište
- Nadležni organi. Ispitivanje zahtjeva
- Rješenje . Rok. Žalba
- Prestanak važenja rješenja
- Poništenje rješenja
- Postupak donošenja rješenja

3. Sadržina lokacije

- Osnovna sadržina
- Urbanističko - tehnički uslovi
- Obaveze zaštite sredine
- Obaveza uspostavljanja zaštitnih zona
- Uslovi pri nadzidivanju zgrada
- Uslovi kod ugrožene naseljenosti

4. Lokacija za posebne objekte I namjene

- Odobravanje lokacije infrastrukturnih I vojnih objekata I objekata opasnih po okolinu
- Odobravanje lokacije na zaštićenim područjima
- Odobravanje postavljanja objekata, reklama I sl. uz puteve
- Odobravanje lokacije za eksploataciju sirovina
- Odobravanje lokacije na seizmičkim područjima
- Odobravanje u slučaju elementarnih nepogoda
- Odobravanje za gradjevine I radove ispod zemlje

5. Sprovođenje odobrene lokacije

- Instrumenti sprovođenja lokacije
- Urbanistička saglasnost na dokumentaciju
- Odobrenje na gradjenje
- Iskolčavanje
- Provjera iskopa temelja

- Provjera prilikom prijema objekta

IZVODJENJE IZGRADNJE I UREDJENJA

1. Programiranje

- Zadatak i karakter programa
- Donosilac, obaveze i period
- Sadržina programa
- Izrada programa

2. Projektovanje

- Zadatak projekta. Osnova za izradu
- Sadržaj projekta
- Izrada projekta
- Odobranje projekta

3. Gradjenje

- Opšte o gradjenju (poseban zakon)
- Prioritetne urbanističke cjeline
- Usmjeravanje izgradnje na cjelinama
- Tehnički prijem urbanističke cjeline

4. Finansiranje izgradnje i uredjenja

- Finansiranje investicija u skladu s planom
- Koordinacija investicionih fondova u prostoru i vremenu
- Finansiranje planiranja
- Finansiranje uredjenja zemljišta finansiranje uredjenja zaštićenih područja
- Finansiranje ostvarivanja srednjoročnog programa

5. Fondovi i izvori finansiranja

- Fondovi za izgradnju, zaštotu i prostorno uredjenje
- Izvori sredstava fondova
- Koriscenje fondova
- Usmjeravanje sredstava za stambenu izgradnju
- Sredstva za izgradnju školskih, zdravstvenih i drugih objekata urbane opreme
- Doprinos za korištenje gradjevinškog zemljišta
- Naknada za zagadjivanje voda i vazduha
- Naknada za privremeno zauzimanje zemljišta
- Naknada za lokacionu dokumentaciju

ORGANI I ORGANIZACIJE

1. Organi društveno-političke zajednice

- Organi uprave
- Komitet (Komisija) Izvršnog vijeća
- Opštinski organization Službe zaštite
- Zajednie prostornog uredjenja
- Medjuopštinska saradnja
- Ovlašćenja mjesnih zajednica

2. Nadzor (inspekcija)

- Vršenje nadzora (inspekcija)
- Služba inspekcije. Republički inspektorat
- Opštinska inspekcija
- Ovlašćenja inspektora
- Postupak obustavljanja radova odnosno republičke I opštinske inspekcije
- Legitimacija inspektora

3. Služba za dokumentaciju (inventarizaciju)

- zadatak i rad službe
- sadržaj dokumentacije u republici
- sadržaj dokumentacije u opštini
- dostavljanje podataka dokumentaciju
- čuvanje izradjenih planova
- propis o čuvanju dokumenata
- izdavanje izvoda iz plana odnosno uslova

4. Radne organizacije

- osnivanje organizacije u ovoj oblasti
- prenošenje javnih ovlašćenja na organizacije
- odgovornost organizacija pri izradi plana
- obaveza organizacija u čuvanju dokumentaciju
- republičke organizacije (ustanove)
- djelatnost od posebnog društvenog interesa

5. Kaznene, prelazne i završne odredbe

- Prekršaji pri izgradnji i uredjenju
- Prekršaji i krivična djela pri zaštiti sredine
- Prekršaji pri planiranju I odobravanju lokacije
- Ostali prekršaji, upravne I druge mjere
- Prelazne odredbe
- Završne odredbe

KULTURA POTROŠNJE PITKE VODE- AUTOR: HAZIM MUJANOVIĆ

UVOD

Stari grčki filozof Tales, rekao je:

“ **Iz vode je sve postalo** “ I kada se pogleda sadržaj vode u mnogim tvarima I učešće vode u mnogim važnim hemijskim reakcijama, to postaje prihvatljiva izreka.

TABELA PRIKAZUJE SADRŽAJ VODE U NEKIM ORGANSKIM TVARIMA

HRANA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA

SIR ŠVICARSKI MASNI	34%
BUTER	13%
KOBASICE (KRVAVICE)	64%

POVRĆE I VOĆE

KROMPIR	75%
SPANAC	75%
JABUKA, KRUŠKA	85%
ŠLJIVA	84%
GROŽĐE	80%

MESO

GOVEĐE	72 – 76%
KONJSKO	74%
SVINJSKO DEBELO	45%
SVINJSKO MRŠAVO	72%
ZEČIJE	74%
GUŠČIJE	40%
PILEĆE	47%

RIBA

SOMOVINA	78%
PASTRMKA	77%
HARINGA	73%

HLJEB

36%

ŽIVA ŽIVOTINJA

GOVEDA	46%
SVINJA DEBELA	41%
SVINJA MRŠAVA	55%
OVCA	57%
KONJ	75%

TEČNOSTI TIJELA

ČOVJEČIJA KRV	78%
ŽENINO MLIJEKO	87 - 89%
KRAVLJE MLIJEKO	87%

KOZIJE MLIJEKO

87%

RASPOLAGANJE VODAMA

Ljudi su od davnina ulagali a I danas ulažu velike napore u rješavanju vodoprivrednih problema. Kao primjer navodimo objekte vodovoda I kanalizacije.

Snabdijevanje vodom stanovništva smatra se danas kao primarna grana vodoprivrede.

U raspodjeli vode u nekim slivovima uvijek se mora obezbijediti snabdijevanje vodom stanovništva, pa tek onda industrije I ostalih potrošača u nizu.

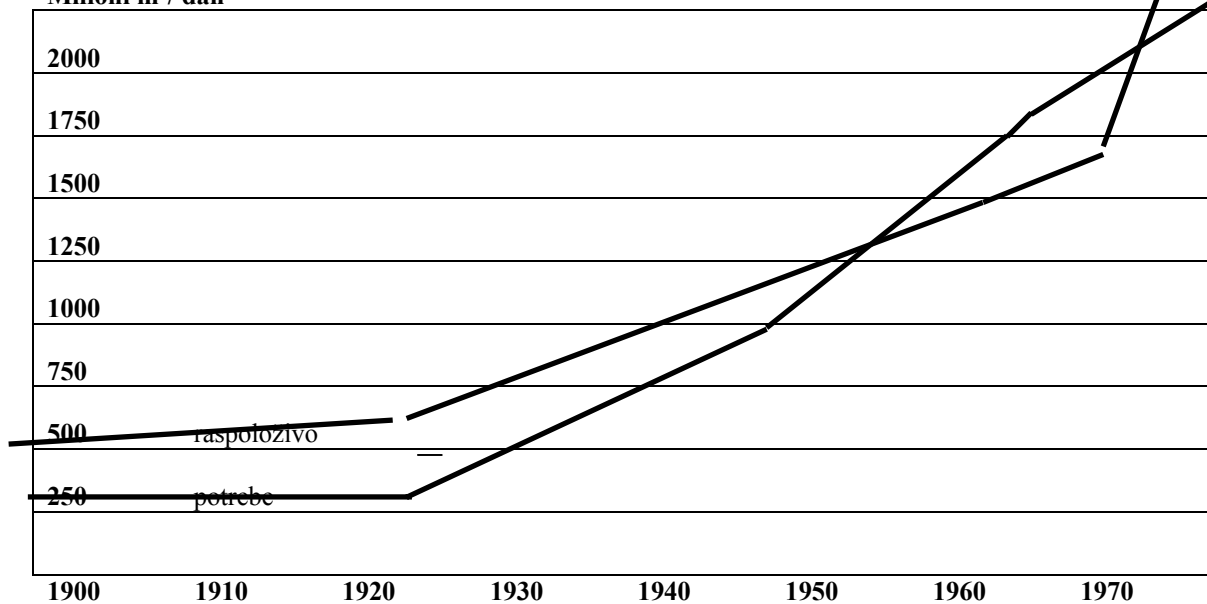
U ovoj vodoprivrednoj grani, veliki značaj se pridaje kvaliteti vode, jer ona neposredno utiče na zdravlje potrošača, na kvalitet industrijskih proizvoda, na ekonomičnost rada u domaćinstvu I u industriji.

Kod odvođenja otpadnih voda, takođe se mora voditi računa o kvaliteti vode, bilo da se zaštititi prijemnik otpadnih voda, ili da nizvodno može da služi drugoj vodoprivrednoj grani, ili da se otpadne vode odvede negdje radi vještačkog prečišćavanja.

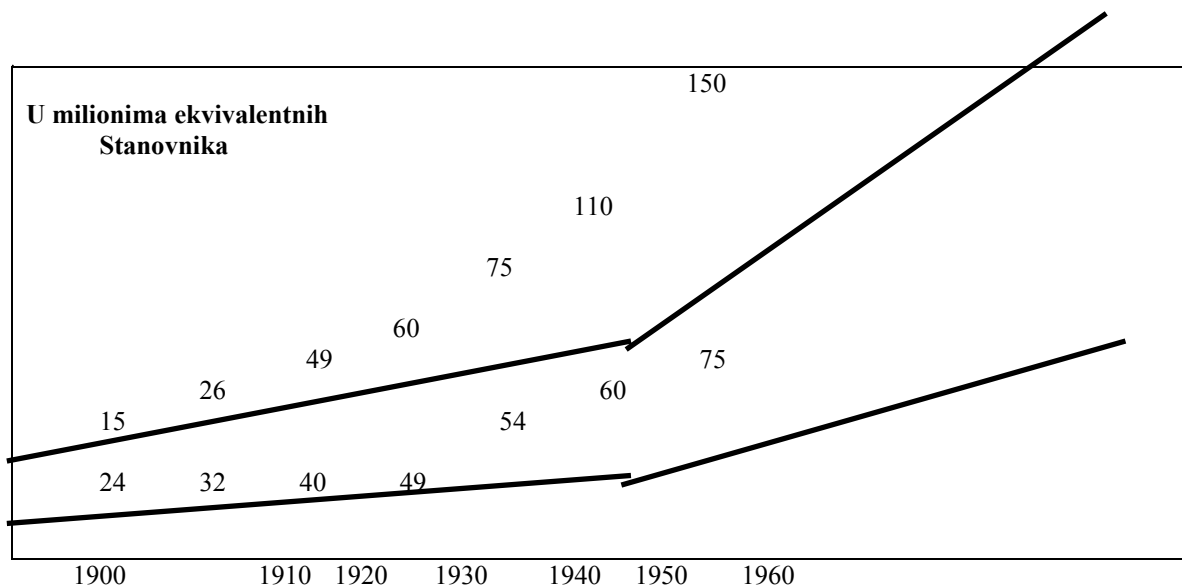
Porastom broja stanovnika, kao I porastom industrijske proizvodnje, došlo je do povećane potrošnje I pitke, I tehnološke vode, a samim tim I povećanja ispuštanja zagađenih voda.

POTROŠNJA VODE U SAD- a**TRI KORISNIKA VODE (milioni m³/ dan)**

USTRIJA 57 (37,7 %)	INDUSTRIJA 605 (49,5 %)	INDUSTRIJA 1490 (66 %)
NASELJA 11 (7,3 %)	NASELJA 83 (6,8 %)	NASELJA 140 (6,2 %)
NAVODNJAVANJE 83 (55 %)	NAVODNJAVANJE 532 (43,7 %)	NAVODNJAVANJE 630 (27,8 %)
1900. GODINA 151	1960. GODINA 1220	1980. GODINA 2260

Milioni m³/ dan

POTREBE I RASPOLOŽIVA PITKA VODA U SAD-a

PORAST KOLIČINE OTPADAKA U VODAMA SAD-a (1900. – 1960. god.)

Zapaža se sve veći udio industrijske potrošnje vode, odnosno još veći udio industrijskog zagađenja vode. Već tada se vidjelo da SAD-a nedostaje raspoloživih količina vode. Ovo je proces koji očekuje i druge zemlje.

KRUŽENJE VODE I UKUPNA KOLIČINA VODE

Ukupna količina vode koja postoji na zemlji iznosi $1.359.130.140 \text{ km}^3$. Od toga je **1. 321.319.400 km^3** u okeanima.

Okeani pokrivaju 70% ukupne površine zemlje. Ukupne rezerve slatke vode iznose 2,5% od čega se 90% nalazi u glečerima i ledenom pokrivaču.

Zbog toga i postoji pravilo da se voda što duže zadrži u slivu i zbog toga se teži mnogostranoj upotrebi vode i recirkulaciji vode, gdje god je to moguće.

UKUPNA KOLIČINA VODE NA POVRŠINI (km^3)

RIJEČNI TOKOVI	1.250
SLATKA JEZERA	125.050
SLANA JEZERA I KOP. MORA (90% KASPIJSKO MORE)	104.200
	= 230.500

VLAGA I PONIRUĆA VODA	= 66.700
PODZEMNA VODA DO 850 m	= 4.168.200
PODZEMNA VODA ISPOD 850m	= 4.168.200
NA KOPNU	= 8.663.600

GLEČERI I LEDENI POKRIVAČ = 29.177.400 (90% ANTARTIK)

VODA KOJA KRUŽI (km³/ dan)

A SA OKEANA	985,5 - PADA NA OKEAN 875
ISPARAVA SA KOPNA	208,5
PRELAZI IZNAD KOPNA	83,5
PADA NA KOPNO	292,0
OTIČE SA KOPNA	83,5
ERA SADRŽI	12.920 km³

- u Europi predstavlja srednju vrijednost proticanja po stanovniku, količina od 4700 m³/ godinu, a za Jugoslaviju, ista vrijednost iznosi 6000m³/ godinu, pri čemu količina vode Dunava, Drave, Tise, nije uvažena. Kako stepen zagađenosti vodotoka brzo napreduje, možemo očekivati vrlo komplikovane konstrukcije vodovodnih sistema.

Prema podacima svjetske zdravstvene organizacije (WHO), danas je još uvijek oko 25% bolničkih kapaciteta angažovano na liječenju bolesti prouzrokovanih upotrebom vode slabe kvalitete.

VODA ZA SNABDIJEVANJE NASELJA

Voda za snabdijevanje vodom, uzima se iz svih faza ovog ciklusa, izuzev neposredno iz atmosfere. Voda koja se zahvata u prirodi radi snabdijevanja vodom mora da zadovoljava različite uslove za različite kategorije potrošača, I to kako u pogledu količine, tako I u pogledu kvaliteta.

Na svom putu kroz atmosferu voda rastvara gasove, te sakuplja prašinu I mikroorganizme kojih ima u vazduhu. Voda kao otapalo, svojim hemijskim djelovanjem se ne obogaćuje naročito mineralnim materijama.

Zbog toga voda može sadržavati:

- Mineralne I organske materije, I to: 1. u otopini; 2. koloidnom obliku; 3. u suspenziji.
- Žive mikroorganizme.

Različite privredne I vodoprivredne grane postavljaju različite uslove za kvalitet vode.

Ovaj referat obrađuje problematiku vezanu za snabdijevanje naselja vodom, I od prvenstvenog su značaja uslovi koji se postavljaju za higijenske potrebe u naseljima.

Voda iz javnih vodovoda treba da zadovoljava potrebe u domaćinstvima, školama, bolnicama, za piće, pripremu hrane, kupanje I sl. Što određuje zahtjev za kvalitetom, I sva voda u vodovodu mora se prilagoditi tome.

Parametri kvaliteta vode dijele se na; FIZIČKE, HEMIJSKE I BIOLOŠKE.

Među FIZIČKE parametre ubrajaju se:

- Temperatura
- Mutnoća
- Boja,
- Miris,
- Okus,
- Suhi ostatak
- Specifična provodljivost,
- PH- vrijednost.

Prvih pet, nazivaju se još I organoleptički, jer se zapažaju čulom.

Među hemijske parametre ubrajaju se različita hemijska jedinjenja I ioni rastvoreni u vodi.

Biološki parametri jesu pojedini mikroorganizmi (bakterije, alge, gljive) I razni paraziti.

OTPADNE VODE

Otpadne vode takođe takođe učestvuju u kruženju vode (sekundarno kruženje).

To su vode nastale od čiste vode upotrebom u naseljima I industriji ili oticanjem sa površina zemljišta, naselja I industrijskih površina.

One se pri tome obogate različitim primjesama u znatno većoj mjeri nego što se to dešava u prirodnim uslovima. Sve one sadrže:

1. Mineralne I organske materije u otopini, koloidnom obliku I u suspenziji.

2. Žive mikroorganizme.

Otpadne vode, kad se ispuste u prirodnu sredinu, u znatnoj mjeri mijenjaju osobine te sredine, uslove za život u njoj, i uslove za njeno korištenje.

Propisi kojim se određuju uslovi u vezi sa otpadnim vodama mogu se postaviti na dva načina :

1. Osobine koje mora imati svaka otpadna voda na mjestu ispusta.
2. Osobine vode u prirodnim vodenim sredinama, prema namjeni ove vode koja zahtjeva vodu najboljeg kvaliteta, koje moraju biti obezbijeđene nakon ispuštanja otpadnih voda. Ovaj način primjenjuje se većinom kod nas.

Shodno tome, zakonodavac je donio odredbu o kategorizaciji vodotoka, kojom se propisuje kojoj klasi treba da pripada voda u određenim dijelovima pojedinih vodotoka, da bi bila osigurana mogućnost njene primjene za odgovarajuće potrebe stanovnika.

KLASIFIKACIJA VODA

Broj.	POKAZATELJ	KLASA I	KLASA II	KLASA III	KLASA IV
1.	Suspendovane materije pri suhom vremenu mg / l najviše	10	30	80	----
2.	Ukupni suhi ostatak pri suhom vremenu mg/l najviše za površinske vode I prirodna jezera	350	1000	1500	----
	Za podzemne vode	800	1000	1500	----
3.	PH - Vrijednost	6,8 – 8,5	6,8 – 8,5	6,0 – 9,0	
4.	Otopljeni kisik u mg/l najmanje, ne primjenjuje se na podzemne vode I prirodna jezera	8	6	4	0,5
5.	Petodnevna biokemijska potrošnja kisika u mg/ l najviše	2	4	7	----
6.	Stepen saprobidnosti, prema Libmanu (ne primjenjuje se na podzemne vode I prirodna jezera)	Oligosa- -probiti	Betamezo- Saprobiti	Alfamezo- saprobiti	-----
7.	Stepen biološke produktivnosti (promjenjuje se samo na jezera)	oligotrofni	Eutrofni	-----	
8.	Najvjerojatniji broj holiformnih klica U 100ml vode, najviše do	200	6000	-----	-----
9.	Vidljive otpadne materije	Bez	Bez	Bez	Bez
10.	Primjetna boja	Bez	Bez		
11.	Primjetan miris	Bez	Bez		

Navedene klase obuhvataju:

1. **Klasa I** – vode koje se u prirodnom stanju ili poslije dezinfekcije mogu upotrebljavati ili iskorištavati za snabdijevanje naselja vodom za piće, u prehrambenoj industriji I za gajenje plemenitih vrsta riba (salmonida).
2. **Klasa II** – vode koje su podesne za kupanje, rekreaciju I sportove na vodi, za gajenje manje plemenitih vrsta ribe (cipoinide), kao I vode koje se uz normalne metode obrade (koagulacija, filtracija I dezinfekcija) mogu upotrijebiti za snabdijevanje naselja vodom za piće I u prehrambenoj industriji.
3. **Klasa III** – vode koje se mogu upotrebljavati ili iskorištavati za navodnjavanje I u industriji, osim prehrambene industrije.
4. **Klasa IV** – vode koje se mogu upotrebljavati ili iskorištavati samo poslije posebne obrade.

Granične vrijednosti iz tabele, mogu se primjeniti na vode:

- Kod vodotoka sa nereguliranim protokom, za srednji mjesečni protok malih voda sa 95% obezbijedenosti;
- Kod vodotoka sa reguliranim proticajem za garantovanu malu vodu;
- Kod podzemnih voda za sve protoke;
- Kod jezera za nepovoljne slučajeve miješanja vode: (za vrijeme postojanja leda I u kritičnim ljetnjim mjesecima.

Takođe po istom Zakonu, zdravstveni organi donose uvjete koji obuhvataju materije opasne po zdravlje. U tom smislu donijet je Pravilnik o opasnim materijama koje se ne smiju unositi u vodu.

IZVOD IZ PRAVILNIKA O OPASNIM MATERIJAMA

U vode koje služe kao izvorišta za snabdijevanje vodom za piće I proizvodnju životnih namirnica, ne smiju se unositi materije u količinama koje:

1. Mijenjaju miris I okus vode, koji se ne može odstraniti taloženjem, koagulacijom, brzim filterima, klorisanjem ili drugim metodama prečišćavanja vode za piće.
2. Povećava boju vode preko 20^0 , računato po hobalet platinskoj skali.
3. Povećava temperatura vode preko 28^0 C.
4. Povećava sadržaj suspendovanih materija, preko 0,25mg/l, I ako voda sadrži preko 30mg/l prirodnih materija – preko 5%.
5. Stvaranje na površini vode, mrlje (film) od masnih materija, nafte, odnosno naftnih derivata ili naslage otpadnih materijala.
6. Stvaraju rastvoreni kiseonik ispod 5mg/l.
7. Povećavaju biološku potrošnju kiseonika (BPK) preko 2mg/l, pri temperaturi vode od 20^0 C.
8. Sadrže patogene klice.
9. Povećavaju broj koliformnih klica preko 6000 na 100ml vode, određen kao najvjerojatniji broj.
10. Utiču na vode tako da one gube osobine oligosaprobni vada.
11. Povećavaju radioaktivnost vode, I to kod β I gama zračenja preko 10^{-8} mikrokirija/ml, kod α - zračenja preko 10^{-9} mikrokirija po mililitru, a kod zagađenih radiumom Ra – 226, preko 4×10^{-9} mikrokirija po mililitru. U rijeke koje su namijenjene ili služe za navedene svrhe, ne mogu se unositi ni materije čija je brzina taloženja veća od 0,4mm/sec., a u jezera koja služe ili su namijenjena u svrhu iz stava 1. ovog člana, ni materije čija je brzina taloženja veća od 0,2mm u sekundi.

POTROŠAČI VODE IZ GRADSKOG VODOVODA I POTROŠNJA VODE

Voda iz gradskog vodovoda troši se za vrlo različite potrebe. Jedan čovjek kod normalnih uvjeta života, troši za piće 1- 2,5 l vode dnevno.

Dok potrebe za vodom za druge svrhe su znatno veće a odnose se na domaćinstvo, različite gradske potrebe I potrebe u industriji.

POTROŠNJA VODE PREMA KATEGORIJAMA

Broj	DOMAĆINSTVA	JEDINICA	POTREBNE KOLIČINE
------	-------------	----------	-------------------

			VODE LIT.
1.	Za piće I pripremu hrane	Po glavi na dan	2,4 – 2,7 l
	Za piće, pripremu hrane, umivanje I pranje sudova	Po glavi na dan	20 – 30 l
	Za pranje rublja	Po glavi na dan	10 – 15 l
2.	Ispiranje nužnika	Jednokratno	8 – 15 l
3.	Kupanje u kadi	Jednokratno	200 – 300 l
	Kupanje pod tušem	Jednokratno	40 – 80 l
4.	Zalivanje dvorišta	1 m ² /jednokratno	1,5 – 2 l
5.	Potrebe stoke za pojenje I pranje		
	- krupna stoka	1 grlo po danu	40 – 60 l
	- sitna stoka	1 grlo po danu	10 – 15 l

Broj	JAVNE USTANOVE	JEDINICA	Potreba vode (1)
1.	Škole	1 učenik po dan.	2 – 15
2.	Bolnice I oporavišta	1 krevet po danu	250 – 650
3.	Gostionice I hoteli	1 gost po danu	100 – 250
4.	Prenočišta I kasarne	1 osoba po danu 1 konj po danu	50 - 60 50 - 60
5.	Perionice rublja	1 kg suhog rublja	40 - 80
6.	Klaonice (u klaonici potrošnja) I za čistoću klaonice	1 kom.Krupne st. 1 kom.sitn.stoke	300 – 400 150 – 200
7.	Ulični hidrant	Litara u sekundi	5 – 10
8.	Potrebe vodovoda		
	- za pogon	Od ukup.proizv.	(1 – 10) %
	- gubici	Od ukup.proizv.	(10 – 20) %

Broj	INDUSTRIJA I RUDARSTVO	JEDINICA	Potreba vode
1.	Proizvodnja gvožđa	1 tona	8- 12 m ³
2.	Flatacija olova	1 tona rude	6,5m ³
3.	Proizvodnja aluminijuma	1 tona rude	1,5m ³
4.	Proizvodnja opeka od infuzovijske zemlje	1 tona	4 - 5m ³
5.	Proizvodnja sulfatne celuloze	1 tona	200m ³
6.	Proizvodnja viskozne svile	1 tona	1.200m ³
7.	Prerada vune u tkaninu	1 tona	1.000m ³
8.	Štavljenje kože	1 tona	30m ³
9.	Prerada mlijeka	1.000 litara	3 – 30m ³

Broj	GRAĐEVINARSTVO	JEDINICA	Potreba vode
1.	Spravljanje betona	1m ³ betona	150 l
2.	Zidanje opeka	1.000 opeka	750 l

Broj	SAOBRAĆAJ	JEDINICA	Potreba vode
1.	Pranje automobila		
	- putničkog	Jednokratno	200 – 300 l
	- teretnog	jednokratno	100 – 150 l

Objekti vodovoda projektuju se tako da zadovoljavaju potrebe koje se očekuju u budućnosti na kraju projektog perioda.

Broj stanovnika u budućnosti po pravilu daje urbanistički plan grada na osnovu demografskih I ekonomskih studija, prema podacima iz prošlosti I prema predviđanjima za budućnost.

Potrošnja vode se mijenja iz dana u dan.

U našim krajevima, najveća potrošnja u jednom danu je oko 1,5puta veća od srednje dnevne potrošnje. Ova najveća potrošnja je mjerodavna za projektiranje.

Potrošnja vode u zgradama zavisi od broja ukućana I broja točućih mjesta.

Kako se na svim točućim mjestima ne izliva ista količina vode, to je za jedinicu potrošnje uzet protok od 0,25 l u sec.

Stvarna ukupna potrošnja vode u nekoj zgradi koja se trenutno troši, nije jednaka zbiru svih točućih mjesta, već se određuje primjenom načina vjerovatnoće ili empirijske formule.

ODVOD OTPADNIH VODA SISTEMOM KANALA

U svakoj kući u koju je uvedena voda, od čiste vode koja se u njoj koristi, nastaje najčešće ista količina upotrijebljene vode.

Ove upotrijebljene vode sadrže mineralne I organske materije koje su najčešće škodljive a ponekad I opasne.

U sastav domaćih, upotrijebljenih voda dolaze I životinjski I ljudski ekskrementi, koji sadrže veliku količinu organskih materija podložnih truljenju I vrlo velik broj bakterija, veoma često I patogenih.

Takve je vode potrebno odmah odstraniti iz kuće I to najbolje kroz sistem zatvorenih kanala.

Nekada se voda većinom vodila u septičke jame u kojima se ona djelimično prečisti, pa se tek onda pušta u podzemlje, ali time nije otklonjen nedostatak, a to je podizanje nivoa podzemnih voda.

Zbog toga se vrši odvod upotrijebljenih voda sistemom podzemnih zatvorenih kanala, koji su tako projektirani da se u njima ne taloži suspendovani materijal.

U velikim naseljima a I u savremenim malim naseljima sa većom gustinom naseljenosti, sve meteorske domaće I industrijske vode, a ponekad I podzemne vode koje se moraju odvesti iz naselja, odvođe se zajedničkom mrežom kanala, što nazivamo **opštim sistemom odvođa otpadne vode**.

U separacionom sistemu, najčešće se jednom mrežom kanala odvođa kišnica I voda od pranja ulica, a drugom se odvođa upotrijebljena voda.

Za uvođenje industrijskih upotrijebljenih voda u kanalizacionu mrežu naselja, postavljeni su posebni ponekad vrlo složeni uslovi.

Najvažnija tačka u kanalskoj mreži je ispust (upotrijebljene vode) kanalskog sadržaja u odvodnik.

Odvodnik u pravilu mora biti sa velikom masom čiste vode u kome je moguće da se djelovanjem prirodnih činilaca, održavaju fizički, hemijski I biološki uslovi, najbliži onima koji su u njemu vladali prije ispuštanja kanalskog sadržaja, I to I u najnepovoljnijim prilikama.

Najpovoljniji je onaj odvodnik u kome se u daljnjoj budućnosti neće javiti takve promjene koje će otežavati ispuštanje kanalskog sadržaja koje se ima u vidu.

PRIMJER SNABDIJEVANJA VODOM PRIPREMA PITKE VODE ZA GRAD ODŽAK

Broj stanovnika cca - 10.000

Broj domaćinstava cca - 3.000

VODOCRPILIŠTE

POSTOJEĆE STANJE DO JULA 2003.GODINE

- Niz bunara dubine do - 70m
- Ukupni kapacitet bunara je - 50l / s
- Zaštitni pojas vodocrpilišta - 2,0ha
- Vodocrpilište se nalazi skoro u centru grada (nizvodno od jedne gradske četvrti sa djelomično uređenom kanalizacijom)
- Kroz vodocrpilište prolazi odvodni kanal za površinske i dubinske vode pod nazivom, kanal – Srnavica, koji je samo kroz površinu vodocrpilišta betoniran – segment pločama.
- Crpljenje vode se vrši pomoću višestepenih centrifugalnih pumpi koje su ugrađane na dubini od 25 – 30m u bunaru, te se cjevovodom voda usmjerava u vodotoranj (od 200m³) na visinu od 35 m.

- Kloriranje vode se vrši sa 16% otopinom NaOCl , kontinuirano.

KVALITET VODE VODOCRPILIŠTA

BROJ	KARAKTERISTIKE	BUNAR 1	BUNAR2	BONAR3	Prosj.vrijed.
1.	Temperatura °C	13,4	16	13,4	
2.	Miris	bez	Bez	Bez	
3.	Ukus	bez	Bez	Bez	
4.	Mutnoća MTU	5,5 *	1,5 *	1,5 *	2,30
5.	pH – vrijednost	7,5	7,6	7,5	
6.	Isparni ostatak mg/l	478	477	445	
7.	Amonijak mg/l	0,44 *	0,05 *	0,38 *	0,29
8.	Željezo mg/l	0,79 *	0,79 *	0,35 *	0,55
9.	Potošnja KMnO ₄ mg/l	3,5	3,1	4,6	
10.	Kisik mg/l	4,81 *	5,26 *	6,59	
11.	Zasićenost kisikom %	54,5 *	54,5 *	89,0 *	
12.	Elektrovodljivost μs/ cm	512	546	508	
13.	Kalcium mg/l	62,1	68,1	60,1	
14.	Magnezium mg/l	51,1	54,7	48,6	
15.	Mangan mg/l	0,13 *	0,12 *	0,13 *	0,13
16.	Silikati mg/l	28,5 *	28,5 *	34,1 *	31,3
17.	Kapacitet bunara l/s	10,0	15,0	25,0	Σ = 50 l / s

- Voda ima povremeno jak miris na sumporovodnik H₂S
- U PODACIMA ANALIZE NISU NAVEDENI ANIONI – nalaze se u granicama Pravilnika.

Na osnovu navedenih podataka analize, voda sadrži iznad dozvoljene maksimalne koncentracije; NH₃, Fe, Mn i silikate SiO₂, kao i povećanu mutnoću iznad dozvoljenog maksimuma, te možemo zaključiti da voda pripada kategoriji vode klase II.

IZBOR TEHNOLOŠKOG POSTUPKA PRIPREME PITKE VODE

“ Elementi “ kvantitativne analize uzoraka vode vodocrpilišta uslovljavaju oštre zahtjeve prerade, ukoliko se želi poslije tehnološkog procesa dobiti pitka voda u skladu sa pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće.

- Odabran je tehnološki postupak pripreme pitke vode koji treba da sadrži slijedeće procese:

1. oksidaciju amonijaka sa klorom;
2. Katalitičku deferizaciju I demanganizaciju sa filtracijom
3. Završnu klorinaciju – dezinfekciju vode.

- Kvalitet bunarske vode nije praćen u dužem razdoblju I ako se naknadno utvrdi da voda sadrži NH₃, Fe, Mn u još većim koncentracijama od utvrđenih, u postupak pripreme pitke vode može se uvesti I dodatna oksidacija sa otopinom kalijum permanganata (KMn O₄).
- Sirova voda u kojoj je izvršena djelimična oksidacija, prije svega NH₃ i Fe²⁺, samotokom će se dovoditi u proces katalitičke filtracije. U procesu filtracije predviđeni su filteri pod pritiskom sa troslojnom ispunom: **hidroantracit, katalitička masa i kvarcni pijesak.** Potrebni radni pritisak za filtere omogućit će se visinskom razlikom koja postoji između “ visinskog rezervoara “ i filtera.
- Voda poslije katalitičke filtracije, kao pitka voda sa potrebnim pritiskom kao i sa rezidualnim sadržajem hlora u količini od 0,2 ppm – 0,5 ppm, nalazit će se u sistemu gradske vodovodne mreže (Dozaža hlora bit će u funkciji protoka vode kroz postrojenje).

PROBNI RAD POSTROJENJA IZVRŠEN JE U JULU 2003. GODINE

Tehnološke operacije prerade sirove vode, rađene su u slijedu:

1. Aeracija sirove vode sistemom zračnih dizni,
 2. Dozaža hlora u tlačni vod sirove vode,
 3. Katalitička filtracija.
- Rad postrojenja filtracije, baziran je na radu 6- filtera.
 - Čišćenje filtera je rađeno jedanput sedmično, odnosno svaki dan je čišćen po jedan filter, na što je izuzimato 5% filtrirane vode.
 - Kvalitet vode nakon procesa katalitičke filtracije, zadovoljavala je je zahtjeve Pravilnika za pitku vodu (Službeni list SFRJ br. 33/87 I 13/91)

NEDOSTATAK ORGANIZACIJSKOG RADA

- Nije uveden sistem kontinuirane fizikalno-hemijsko-biološke analize pitke vode (kao I sirove vode) bar godinu dana rada postrojenja filter-stanice.
- Posljedice su oscilacije kvaliteta pitke vode koja se tlači u gradsku vodovodnu mrežu.
- Neodgovoran rad radnika koji rade na postrojenju filter stanice.

POTROŠNJA VODE (JULI 2003.GODINE)

Dnevna potrošnja (prosjek)	= 1900,0 m ³
Jutarnje opterećenje - 7 ⁰⁰ h - 10 ⁰⁰ h	= 360 m ³
Podnevno opterećenje - 10 ⁰⁰ h - 16 ⁰⁰ h	= 600m ³
Predvečerja - 16 ⁰⁰ h - 20 ⁰⁰ h	= 500m ³
Večernja potrošnja od - 20 ⁰⁰ h - 24 ⁰⁰ h 24 ⁰⁰ h - 7 ⁰⁰ h	= 440 m ³
	$\Sigma = 1900,0 \text{ m}^3$

KORIŠTENA LITERATURA:

- 1 - DEGREMONT
Prevod; Tehnika prečišćavanja voda
Izdavačka kuća, Građevinska knjiga, Beograd 1976.godina
- 2 - Snabdijevanje vodom i kanalisanje naselja
Građevinski fakultet, univerziteta u Beogradu
Prof.dr. Miloje Milojević, Beograd 1976.godina
3. - UNIONINVEST Beograd
dokumentacija za pripremu pitke vode i za dezinfekciju vode
Grupa autora.
- 4 - Zorko Kos
Hidrotehnička melioracija tla
Školska knjiga, Zagreb, 1990.godina.

PRAVILNICI koji su korišteni:

1. Za pitku vodu, S.L. SFRJ 33/ 87, 13/91.
2. O načinu uzimanja uzoraka i metode za analizu pitke vode; 55/78, 58/85; Savezni Zavod za rad, zdravstvo I socijalnu politiku.
3. Zbornici referata za pripremu pitke vode i vode za industriju.
Udruženje za tehnologiju vode, Beograd.

Mr Tatjana Neidhardt, dipl.ing.arh.

ARHITEKTURA I ODRŽIV RAZVOJ

PROBLEM

Činjenica da Zemlja postaje jedno veliko «globalno selo», ne samo u ekološkom smislu, nego i u ekonomskom, komunikacijskom, pa i političkom smislu, ukazuje na to da njeni **osnovni problemi do sada tretirani na lokalnim nivoima kao – demografska eksplozija, glad, neobrazovanost, ratovi, nedostatak energije, polucije, sistem fetiša robe i lažnih kulturnih vrijednosti, sve više postaju problemi cijelog čovječanstva.**

Sve je veći broj opasnosti, sa kojima se već suočavamo, sve su oštrije posljedice koje u bliskoj budućnosti možemo očekivati: **globalni porast temperature, klimatske promjene, oštećenje ozonskog omotača, efekat staklenika, gubitak plodnog zemljišta i pitke vode, uništavanje šuma, gubitak biljnih i životinjskih vrsta i biološke raznovrsnosti, ovisnost o neobnovljivim izvorima energije i mnoge druge.**

	G O D I N A		
	0001	1900	2000
Broj stanovnika (milijarde)	0,17	1,6	6,4
Gustina naseljenosti (stanovnika/km ²)	1,3	11,9	47,4
Prosječna dužina života (godina)	25	25	70

Izvor – Berberović Lj.: Istorija dvadesetog vijeka – kratki kurs

	G O D I N A		
	1901	1950	2000
Relativni obim potrošnje fosilnih goriva	1	6	30
Relativni sadržaj CO u atmosferi	1	1,2	1,4
Porast temperature na Zemljeinoj površini (u stepenima)	0	0,18	0,55
Postotak redukcije ozonskog sloja u stratosferi	0	0	10
Ulov ribe (milijonima tona)	3	20	125

Izvor – Berberović Lj: Stoljeće nauke i svjetskih ratova – kratki bilnas XX vijeka

POSLJEDICE

Izveštaj UN o efektima **klimatskih promjena** (februar 2001.) ukazuje na ogromne troškove – oko 300 milijardi dolara godišnje – koje bi Svijet mogao zbog njih imati – od planinskih odrona, sve češćih poplava, povećanog nivoa mora, ciklona i drugih intenzivnih oluja, šumskih požara izazvanih sušom, gubitaka u poljoprivredi, itd. do povećane smrtnosti i troškova zdravstvene zaštite. Predviđenim klimatskim promjenama naročito su podložene otočke države, siromašne zemlje i gusto naseljene priobalne zone, te se može očekivati veliki broj **ekoloških izbjeglica** u budućnosti. Doći će i do **pomjeranja biljnih i životinjskih vrsta** jer u promjenjenim klimatskim uslovima ne mogu opstati.

Mocartium u Salzburgu – radon (raspadom urana u zemlji i njegovih produkata)

POSLJEDICE OPTEREĆENJA ŽIVOTNE SREDINE

Nekontrolisano opterećenje životne sredine djeluje:

- Na **slabljenje imunološkog sistema prirode** (zbog čega može doći do povećanog množenja patogenih organizama),

- na **slabljenje odbrambenih mehanizama i otpornosti kod čovjeka** (uzrok mnogih zdravstvenih smetnji i oboljenja leži u određenim uslovima sredine ili je sa njom posredno ili neposredno povezan – alergijske reakcije, astma...)
- pitanje je i uolikoj mjeri je devastacioni faktor sredine uticao na **genetski kod** čovjeka i njegovu budućnost (ogroman je broj novih elemenata koji je čovjek unio u prirodu, čiji će se uticajmoći procijeniti tek u budućnosti.
- Koliko sredina utiče na **čovjekovo ponašanje** – prisilne migracije ili izmjenjeni uslovi života donose traume koje **mijenjaju mentalnu strukturu ljudi**.

Nekontrolisano opterećenje životne sredine djeluje :

- na slabljenje imunološkog sistema prirode (zbog čega može doći do povećanog množenja patogenih organizama)
- na slabljenje odbrambenih mehanizama i otpornosti kod čovjeka (uzrok mnogih zdravstvenih smetnji i oboljenja leži u određenim uslovima sredine ili je sa njom posredno ili neposredno povezan – alergijske reakcije, astma...)
- pitanje je i uolikoj mjeri je devastacioni faktor sredine uticao na genetski kod čovjeka i njegovu budućnost (ogroman je broj novih elemenata koji je čovjek unio u prirodu, čiji će uticaj na čovjeka moći procijeniti tek u budućnosti) ,
- koliko sredina utiče na čovjekovo ponašanje – prisilne migracije ili izmjenjeni uslovi za života donose traume koje mijenjaju mentalnu strukturu ljudi.
- Ekološke izbjeglice

« Što se grad više povećava to se manje poštuju «prirodni uslovi»

Pod prirodnim uslovima podrazumijeva se prisustvo, u dovoljnoj proporciji, elemenata neophodnih živim bićima: sunca, prostora, zelenila.

Nekontrolisano širenje, oduzelo je gradovima njihovu osnovnu hranu, psihološkog koliko i fiziološkog karaktera.

Čovjek koji gubi kontakt sa prirodom osiromašuje sebe i plaća skupo, bolestima i propadanjem, taj prekid koji mu slabi tijelo i uništava mu korumpirani senzibilitet iluzornim zadovoljstvima grada»-

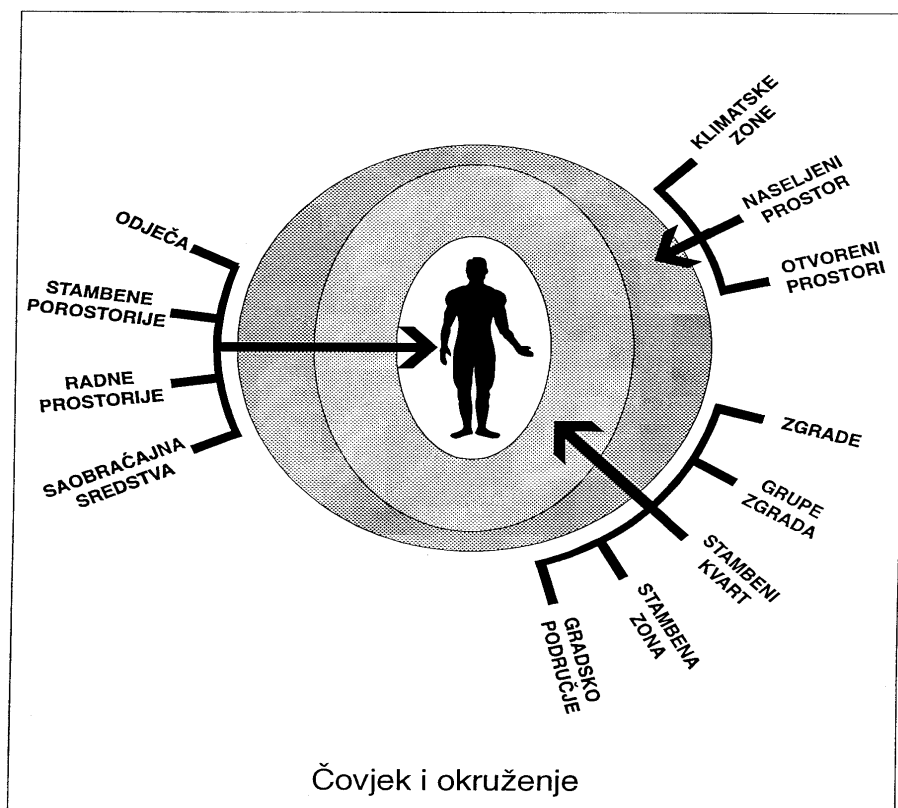
(Le Corbisieur, 1957.).

SLIKA EKOLOSKO STABLO

CILJ

Nikoga ne treba više ubjeđivati da je do poremećaja prirodne ravnoteže došlo. U pitanju je **cilj i put** koji će čovječanstvo i svaki pojedinac izabrati.

Cilj : Zdravlje stanovnika kroz poboljšanje uslovima i kvaliteta života, poboljšanje socijalnih i ekonomskih uslova, odgovoriti savremenim potrebama čovjeka takvim **pristupom oblikovanju prostora, ne udružavajući ne rušeci međuzavisnosti koje su mu svojstvene.**

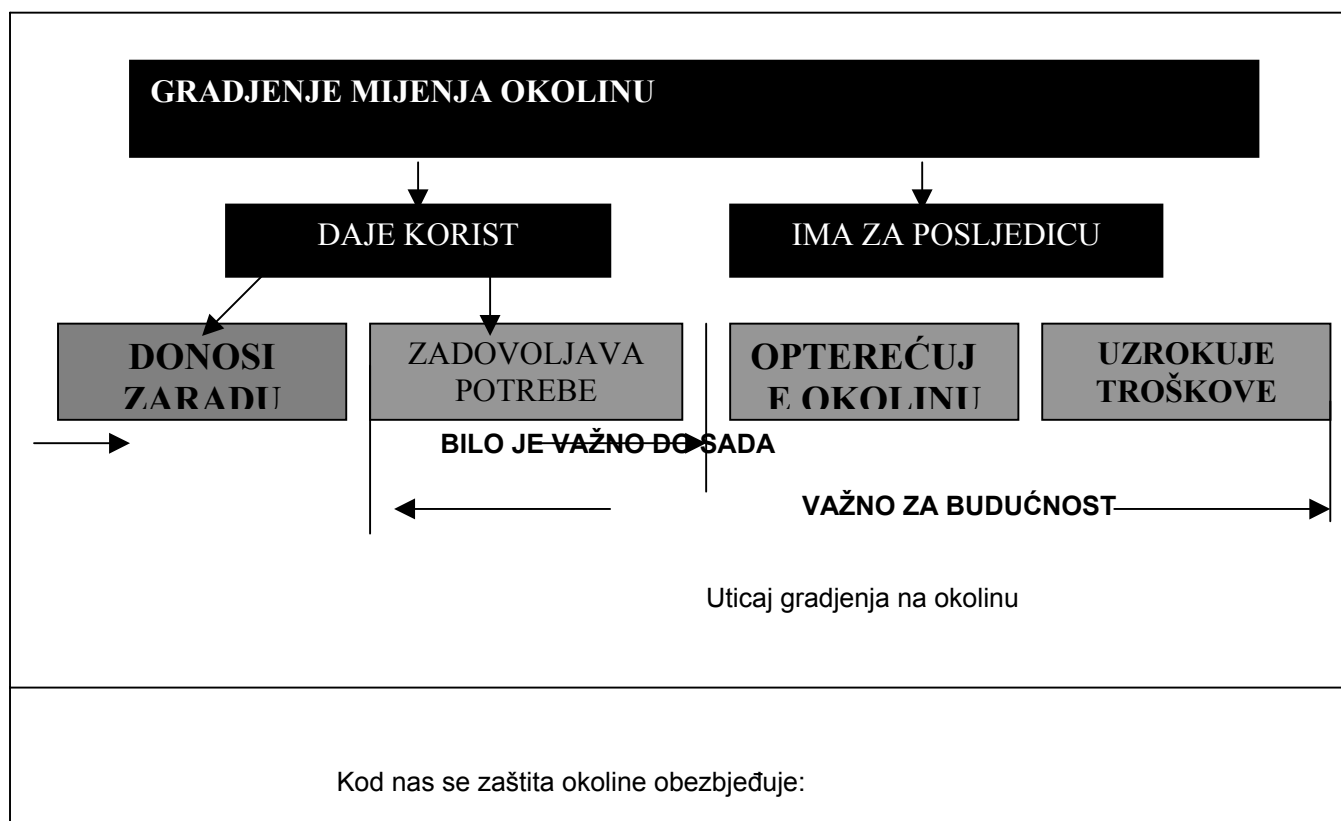
SLIKA COVEK I OKRUZENJE

IZABRATI PUT KA CILJU – ŠTO ČINITI ?

Naše učešće a zato i **odgovornost** danas su mnogo veći nego što je to općenito prihvaćeno, te nas preovlađujuća komponenta destruktivnog stava prema prirodi i njenim resursima, izrađenoj sredini pa i vlastitom biću, **ne smije ostavit ravnodušnim**. Niti odgovornost za kvalitet života danas i za buduće generacije. Došlo je vrijeme da se okolina ne može više smatrati **besplatnom deponijom ljudske nebrige**.

Zabrinutost za integritet prirodne sredine ne bi smjela dostići razmjere dogme koja bi morala dominirati nad svim drugim ljudskim željama i težnjama, ali Svijet mora da se **suoči** sa globalnim problemima prirodnih resursa i tehnologije kao ipitanjem dugoročnosti kvaliteta života kakvom se nadamo.

Novo makroekonomske teorije u razvijenim zemljama svijeta (zemlja koje su dovele do najvišeg stepena zagađenosti okoliša), **zahtijevaju reviziju odnosa ljudsko društvo – prirodna okolina** . Procjena stanja tog odnosa podrazumijeva ekološke aspekte budućeg čovjekovog odnosa prema prirodi. Nužno je uvesti nove mjere i pokazitelje, nove ekološke parametre svake razvojne strategije, programa i projekta, i života samoga.

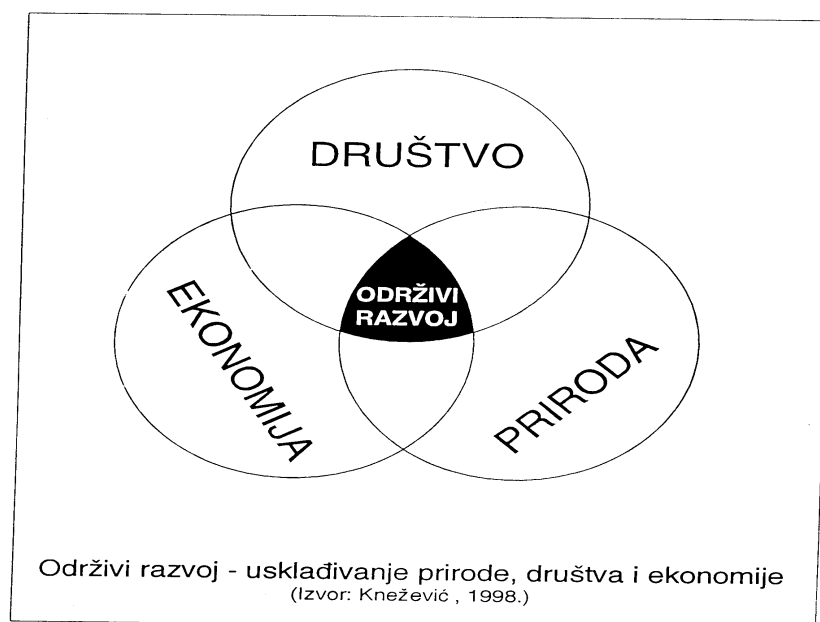
- **sanacionim jerama** (reagovanje na pšosljedice)
- **preventivnim mjerama** (kroz postupak izdavanja odbrenja za nove građevine i pogone – urbanističke saglasnosti, odobrenja za građenje i upotrebu).
- **nedostaje – usmejeravanje razvoja**

1. OPREDJELJENOST BIH ZA KONCEPT ODRŽIVOG RAZVOJA

Opredjeljenost BiH da slijedi koncept **ODRŽIVOG RAZVOJA** te proces implementacije **NACIONALNOG EKOLOŠKOG AKCIONOG PROGRAMA (NEAP)** je matrica koja vodi našu državu u evropske i regionalne integrative procese, bez kojih nema izlaza za državu. Jedno su želje, ma kakve one bile, a drugo **imperativ opstanka**.

Filozofija održivog razvoja zasniva se, po jednoj od definicija (Gro Harlem Brundtland), na **povećanju i očuvanju vrijednosti sveukupnog kapitala države u toku vremena**, što podrazumjeva: **prirodni kapital** – šume, kvalitet zraka, vode., **izgrađeni kapital** – naselja, škole, tvornice, ceste., **ljudski kapital** – zdravlje, znanje, obučenos... – **u toku vremena**.

Po definiciji Evropske ekonomske komisije UN, **održivi razvoj je proces ili program ekonomskog, društvenog, tehnološkog, i okolinskog prestrukturiranja kako bi se zaštitila prirodna (geobiosfera) i čovjekova okolina (prostor koga čovjek uređuje) za potrebe sadašnjih i budućih generacija.**

SLIKA – ODRŽIVI RAZVOJ

Nema dileme u tome da li prihvatiti koncept održivog razvoja, pitanje je samo kako izgraditi **spособnost da se on prihvati**.

ŠTA ZNAČI ODRŽIV RAZVOJ U PRAKSI

Da bi razvoj bio održiv, treba da rezultira **optimumom sa upotrebom, funkcionalnog, ekonomskog, ekološkog, tehnološkog aspekta** – sa što manje uloženi resursa ; sa malo ili bez otpada (u fazi prerade, transporta, korištenja, nakon upotrebe, odnosno cijelog ciklusa od sirovine do usluge), sa što je moguće većim iskorištenjem i preradom otpada.

2. ODRŽIVA ARHITEKTURA

Održiva arhitektura podrazumijeva:

- ambijent koji je u **harmoniji sa prirodnim uslovima i koji prilagodjen specifičnostima i potencijalima određene sredine**

- **upoznavanje** svih elemenata ekosistema i njihove medjuzavisnosti i interaktivnih procesa prije bilo kakve intervencije u njima (ekosistemi su složeni sistemi medjuodnos žive i nežive sredine u kojima se odvija kruženje materije, protok energije, procesi entropije – gubitak energije i stanje nereda).
- **prepoznavanje** i otklanjanje štetnih uticaja prije svakog poduhvata gradjenja ili sancionih mjera,
- **okvire medjuzavisnosti čovjeka, arhitekture i okoliša** kao putokaz za urbaniste-planere i arhitekta-projektante u procesu poboljšanja kvaliteta života u ljudskim naseljima,
- **integrisano znanje** oekosistemima, energiji, resursima i životnim procesima,
- **saradnju** sa srodnim disciplinama i metoda multidisciplinarnog rada,
- **sudjelovanje** svih učesnika u procesu planiranja, gradjenja i održavanja izgradjene sredine,
- ukazivanje arhitekata na **dugoročna, održiva rješenja, alternativna rješenja**, dok se i ekonomska politika ne približi održivosti,
- održivu vezu društva i okoline – uključenu u planove, gradjenje, materijale i tehnologije,
- održiva rješenja moraju biti **dizajnirana u kontekstu** što podrazuijeva – **lokalnu energiju, resurse, klimu, ekonomiju i kulturu**
- **kvalitet** kao doprinos dugoročnom fizičkom i mentalnom zdravlju individue, njegove okoline i društva u cjelini,
- **viši zakonski nivo**, kontrole plana i sankcija na stambenom tržištu

Održiva arhitektura je u funkciji stvaranja ambijenta koji je u harmoniji sa prirodnim uslovima datog područja.

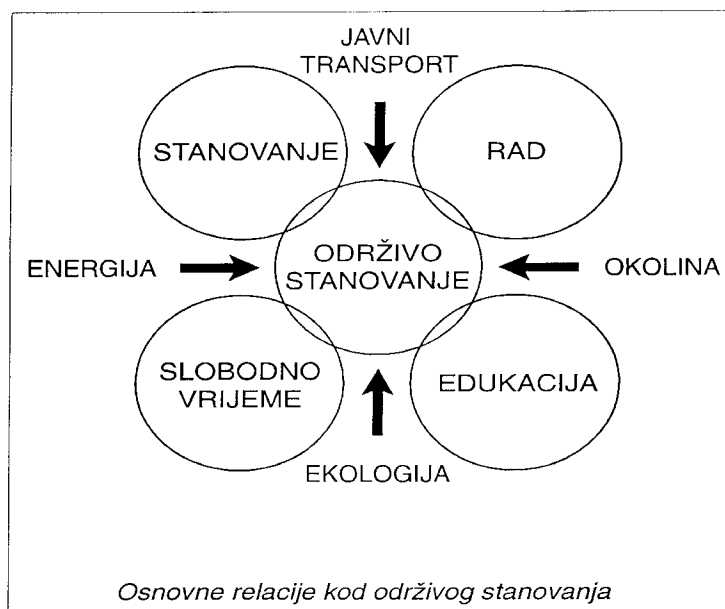
Zadatak arhitekta se ne sastoji u postavljanju gotovih i perfektnih rješenja, već u mogućnosti da korisniku pruži uslove za **njegovu sopstvenu nadgradnju**.

3. ODRŽIVO STANOVANJE

Održivo stanovanje predstavlja kombinaciju zaštite okoline, racionalnog i održivog upravljanja resursima, ekonomski razvoj i društveni proces, ali osnovni preduslov je da svako ima priliku da postigne pristojan dom.

Proces ka održivosti u stanovanju vodi preko :

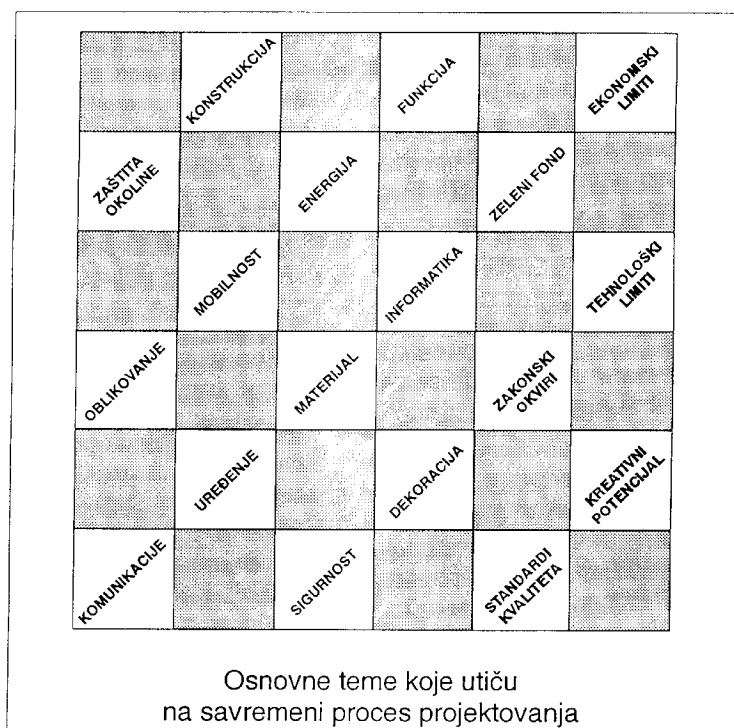
- urbanog dizajna koji će integrisati transport, razvoj, socijalni i okolinski faktor,
- kvalitet **stambenog dizajna** kao osnovnog ključa za primjenu novih energetske potencijala i ekološke svijesti ,
- očuvanja prirodnih resursa (vazduh, voda, tlo, energija) ,
- podrške ekosistemu i njegovim regenerativnim potencijalima ,
- većeg standarda u primjeni izolacionih materijala ,
- eksploatacije obnovljive energije ,
- što veće ponovne upotrebe resursa stvorenih čovjekovom rukom ,
- promocije zdravlja, zaštite i pravednosti među ljudima, generacijama i klasama

SLIKA ODRŽIVO STANOVANJA

4. PRISTUP PROJEKTOVANJU STAMBENOG PROSTORA

- zadovoljenje potreba individue, porodice i raznih vrsta kolektivnog ophođenja,
- zasnovan na sociološkoj ekspertizi, naročito na modelu svakodnevnog života,
- usmjeren ka promjenjivom procesu korištenja ,
- usmjeren ka slobodnoj prirodnoj i izgrađenoj sredin,

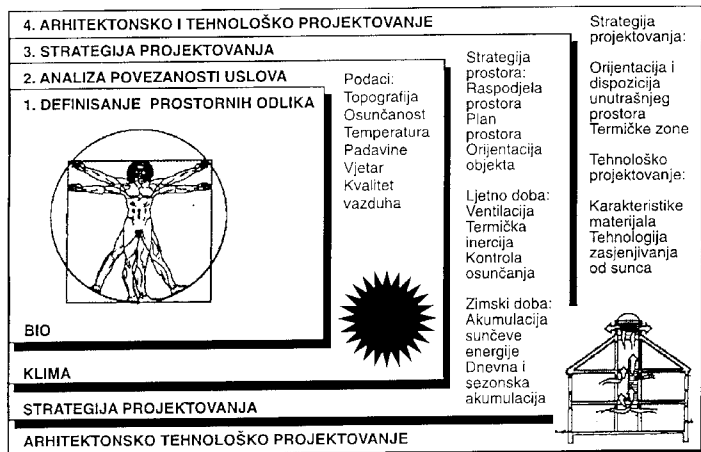
SLIKA – OSNOVNE TEME SAVREMENOG PROJEKTOVANJA

5. ODRŽIVA GRAĐEVINA

Održiva građevina treba :

- da ima arhitektonski kvalitet
- da sadrži aspekt efektivnog odnosa prema resursima i zadovoljava potrebe korisnika,
- da sagledava specifičnosti mjesta kod svakog pojedinačnog projekta ,
- da sagledava specifičnosti u jednoj definisanoj situaciji ,

- da upotrijebi lokalne potencijale.

*Bioklimatski pristup projektovanju prostora
(izvor: Progetto Bioclima)*

SLIKA –BIOKLIMATSKI PRISTUP PROJEKTOVANJU PROSTORA

Kriteriji održive zgrade su :

- mala potrošnja energije i tople vode ,
- proizvodnja potrebne toplote sa modernim tehnologijama (uključujući obnovljive izvore)
- građevinski materijali koji troše malo energije pri proizvodnji, saobraćaju, koji minimalno opterećuju okolinu i stvaraju zdravu klimu prostorija ,
- niski troškovi održavanja i upotrebe ,
- udobnost stanovanja, rada...
- uključivanje okoline naselja i pitanje saobraćaja u energetska i ekološka optimalizaciju.

6. ZDRAV STAMBENI PROSTOR

Zdrav stambeni prostor podrazumjeva :

- suhe elemente enterijera ,
- izbor provjerenih građevinskih materijala i sistema ,
- sistem kućne tehnike kao integralni dio konstrukcije i fizike zgrade i projekta ,
- ugrađivanje električnih i drugih uređaja i instalacija prilagođeno saznanjima iz oblasti građevinske biologije ,
- adekvatno osvjetljenje ,
- odgovarajuću klimu unutrašnjeg prostora ,
- izbor prirodnih zdravih materijala opreme i obloga ,
- bez štetnih isparenja i produkata ,
- bez buke ,
- bez nepotrebnog izlaganja ljudskog organizma raznim vrstama zračenja – struja ,
- bez drugih štetnih uticaja koji mogu izazvati fizičke i psihičke promjene kod ljudi ,

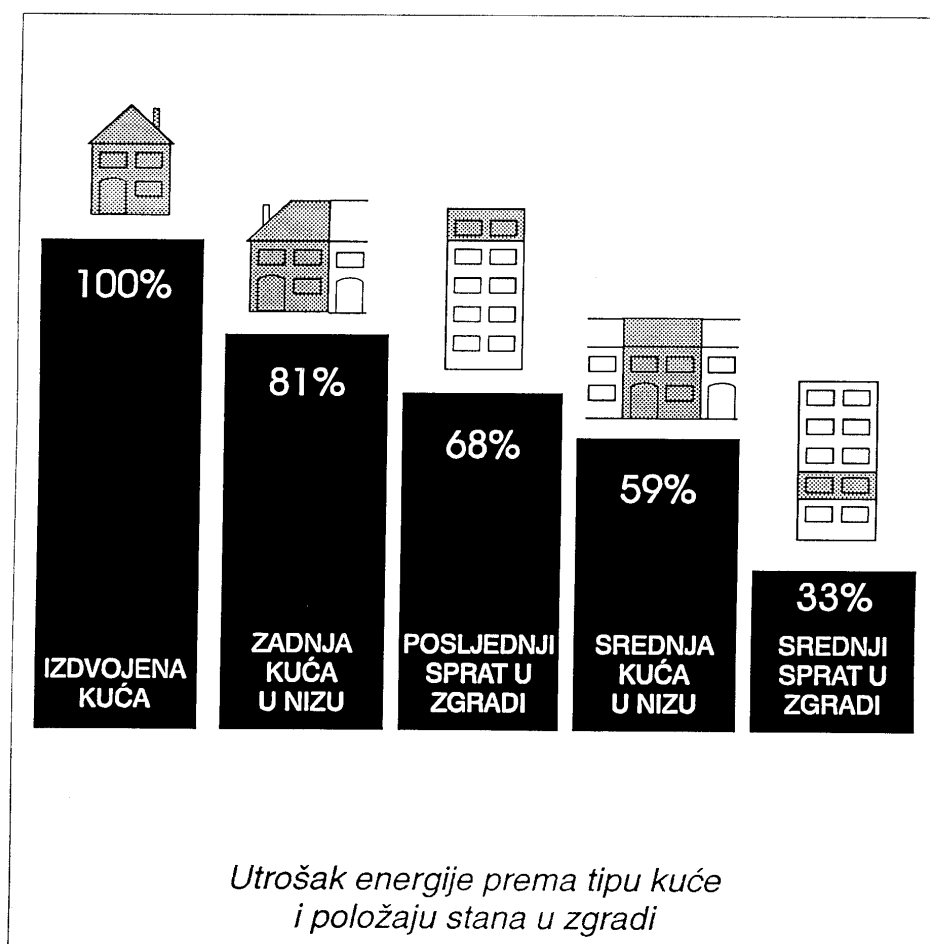
7. ODRŽIVO GRAĐENJE U PRAKSI KROZ POVOLJNIJI STATUS PRIRODNIH RESURSA

Primjer Beča : - vožnja biciklom i javnim prevozom
 - sakupljanje kišnice
 - maksimalno izolovane zgrade

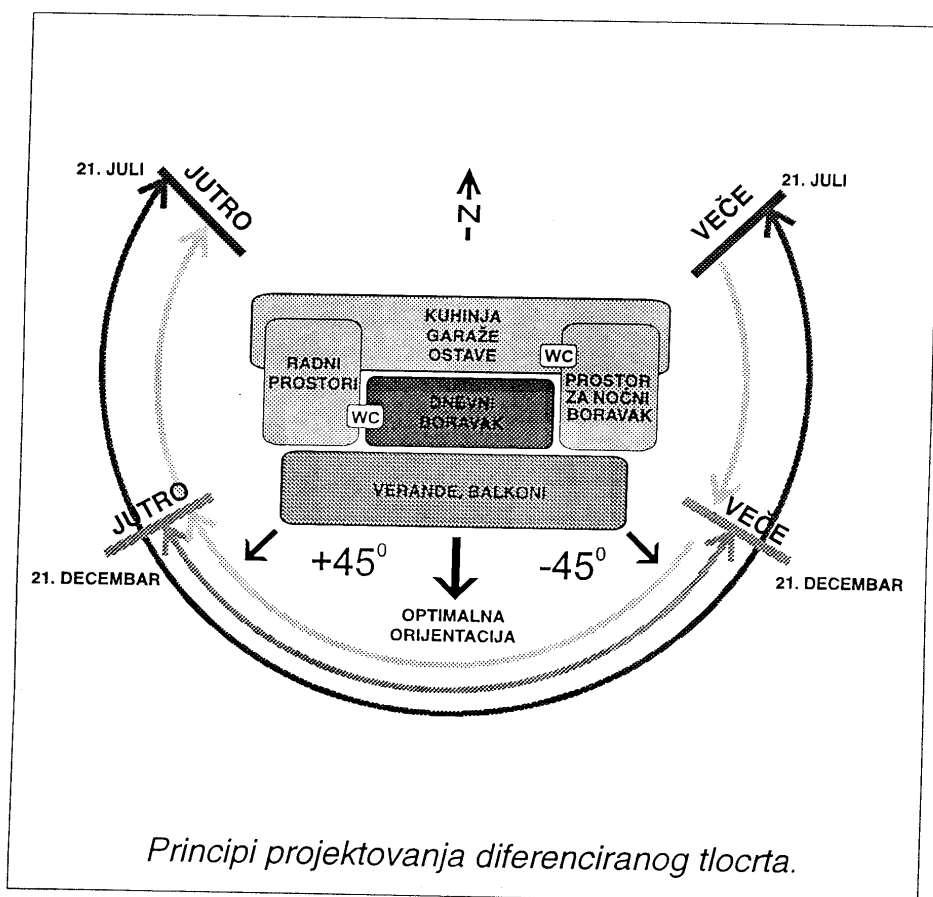
Primjer SINGAPURA : - vožnja u centru grada bez saputnika nije dozvoljena

Primjer SAD : - Posebna traka na autoputevima kada je više putnika u automobilu

- Promjena svijesti ljudi
- Energetski povoljan izbor lokacije ,

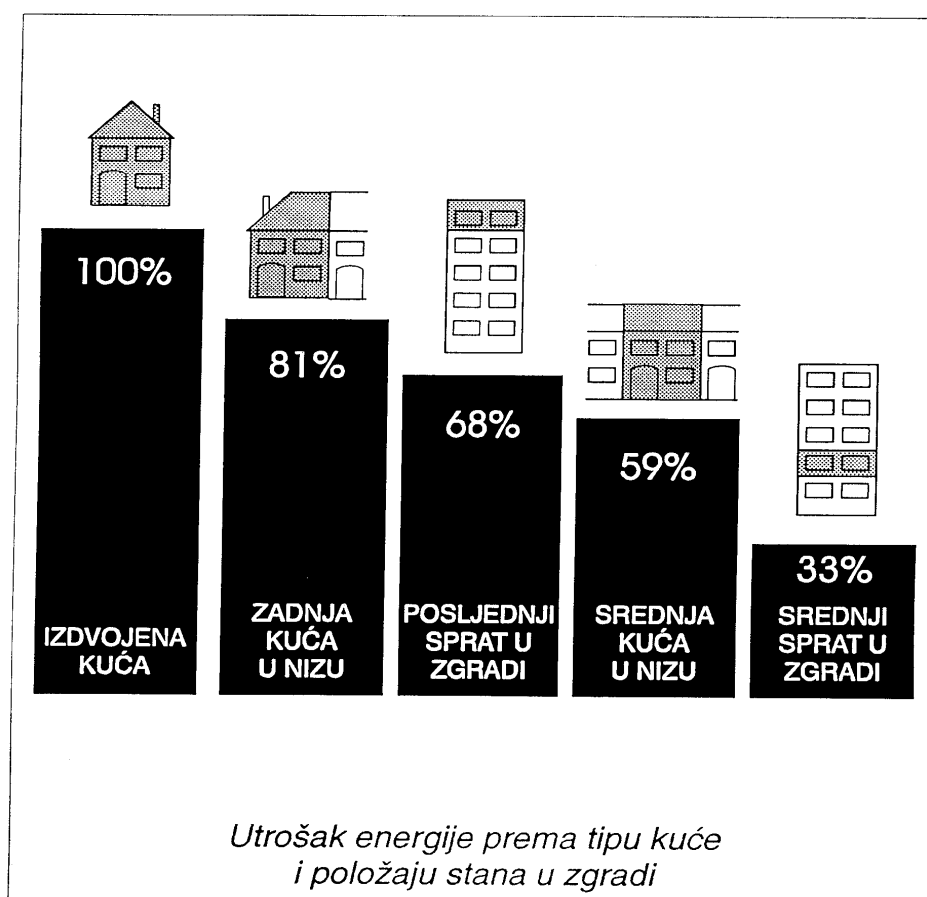

- Primjena principa diferenciranog tlocrta ,

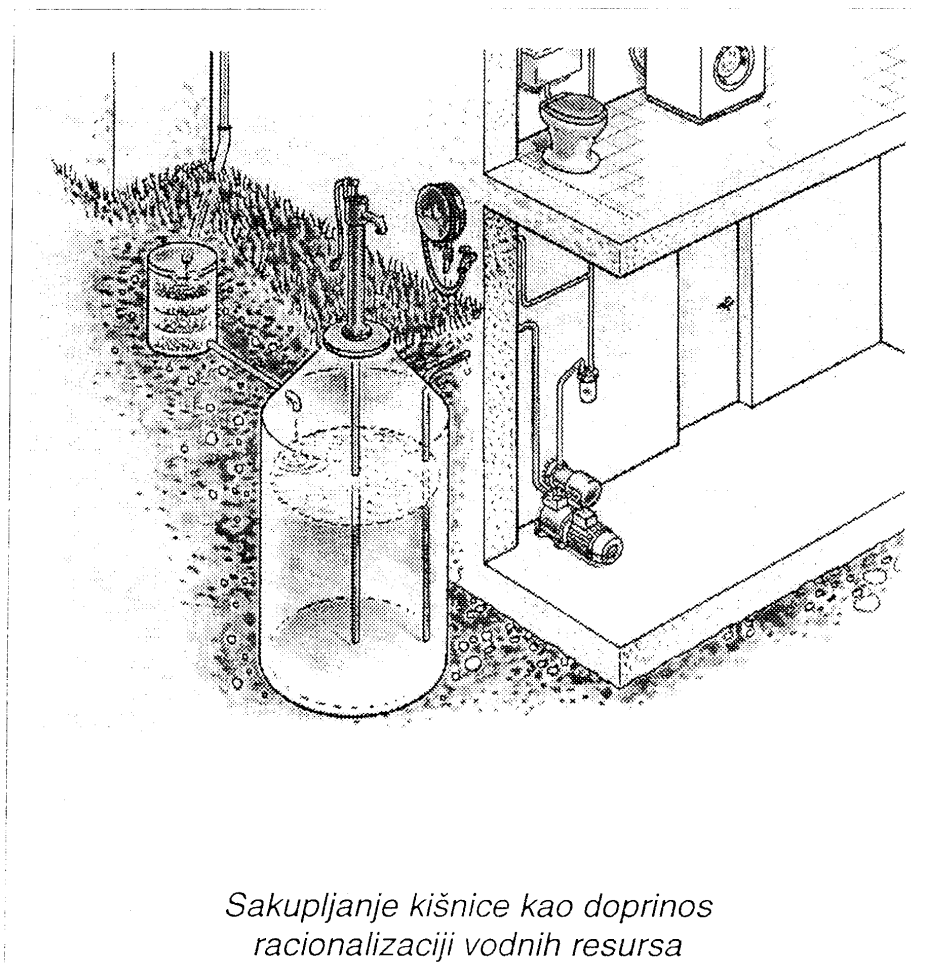
SLIKA – PRIMJER DIFERENCIRANOG TLOCRTA

- Racionalizacija potrošnje energije ,

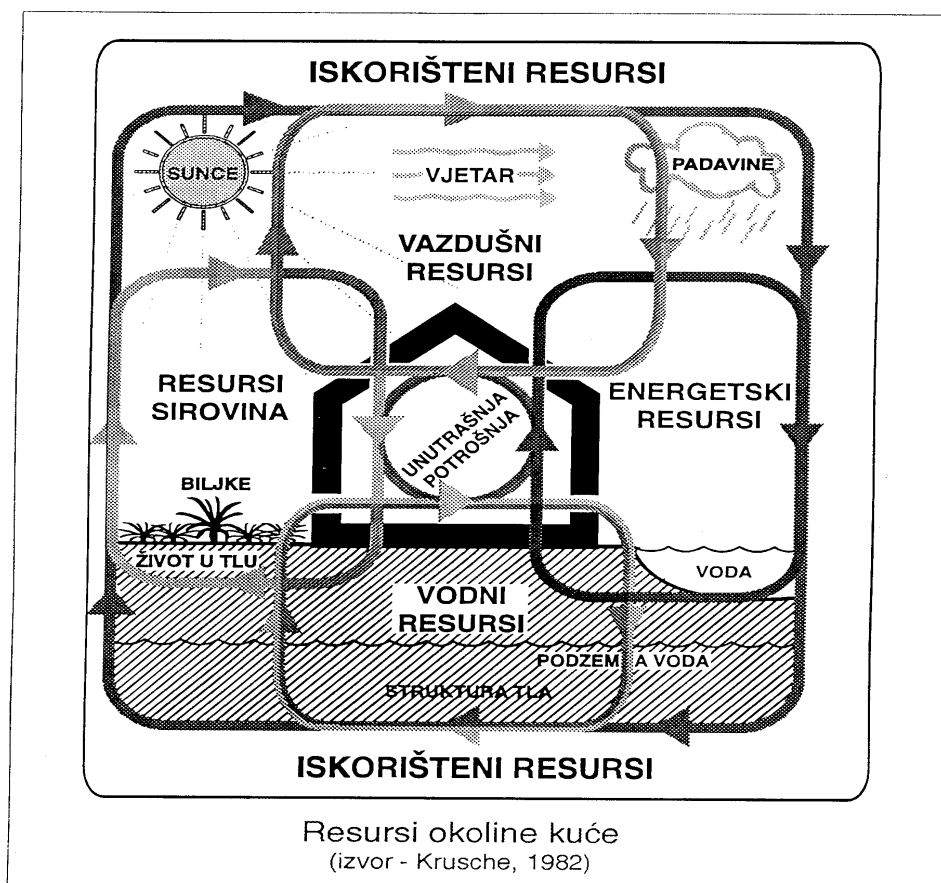

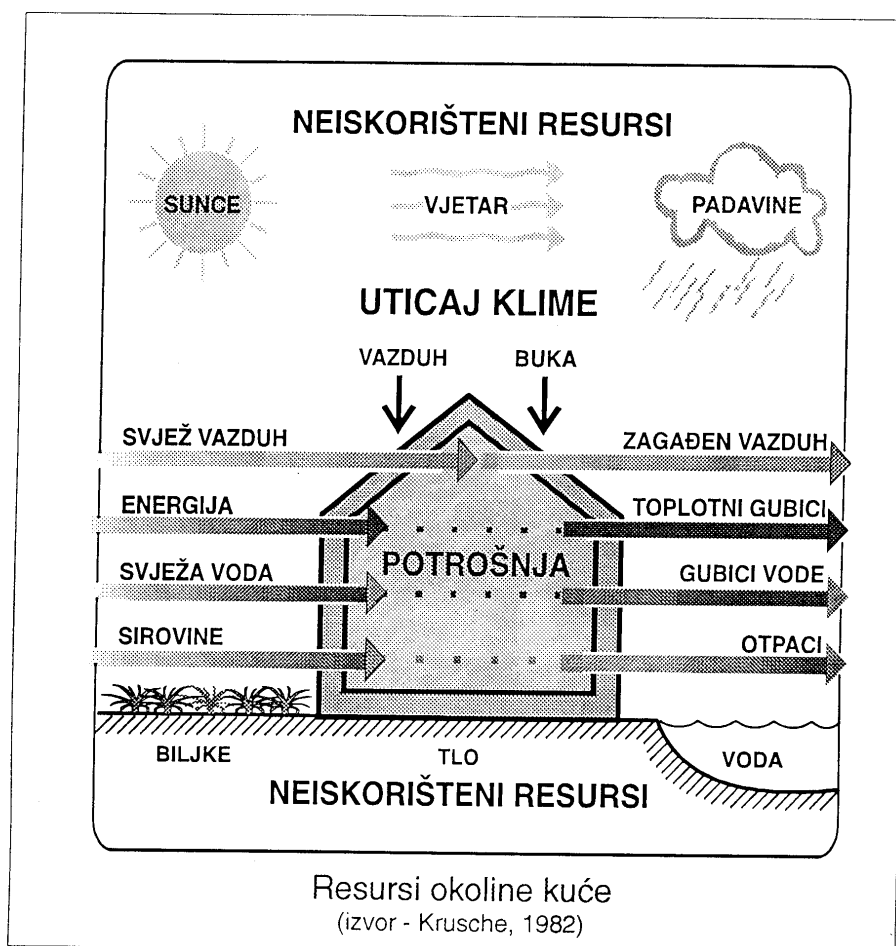
SLIKA - UTROŠAK ENERGIJE PREMA TIPU KUĆE I STANA

- Racionalizacija pitke vode ,
- Sakupljanje kišnice , (primjer Beča i Sidneja za Olimpijske igre)

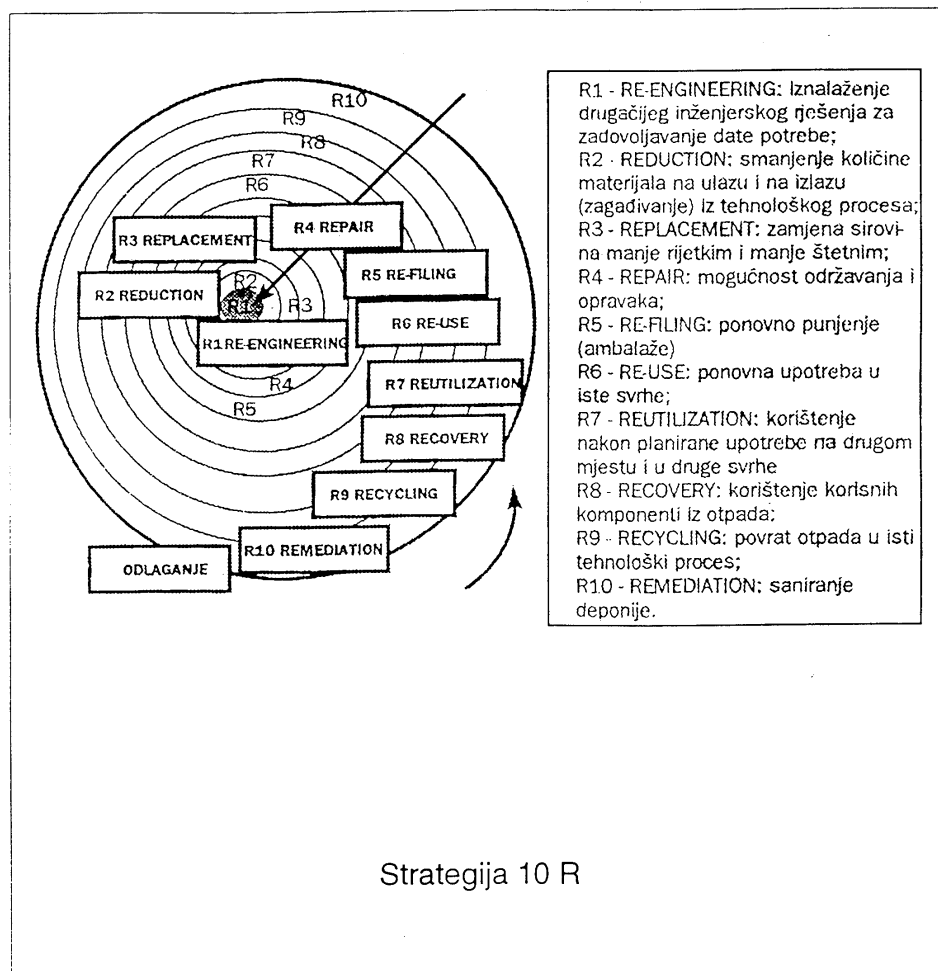
- Upotreba bioloških , mehaničkih filtera i drugih metoda za prečišćavanje vode ,
- Kvalitet vanjskog i unutrašnjeg vazduha (smanjenje sagorijevanja fosilnih goriva , količine ugljendioksida , prašine itd.) ,
- Iskorištenje lokalnih energetskeg potencijala i prirodnih resursa ,

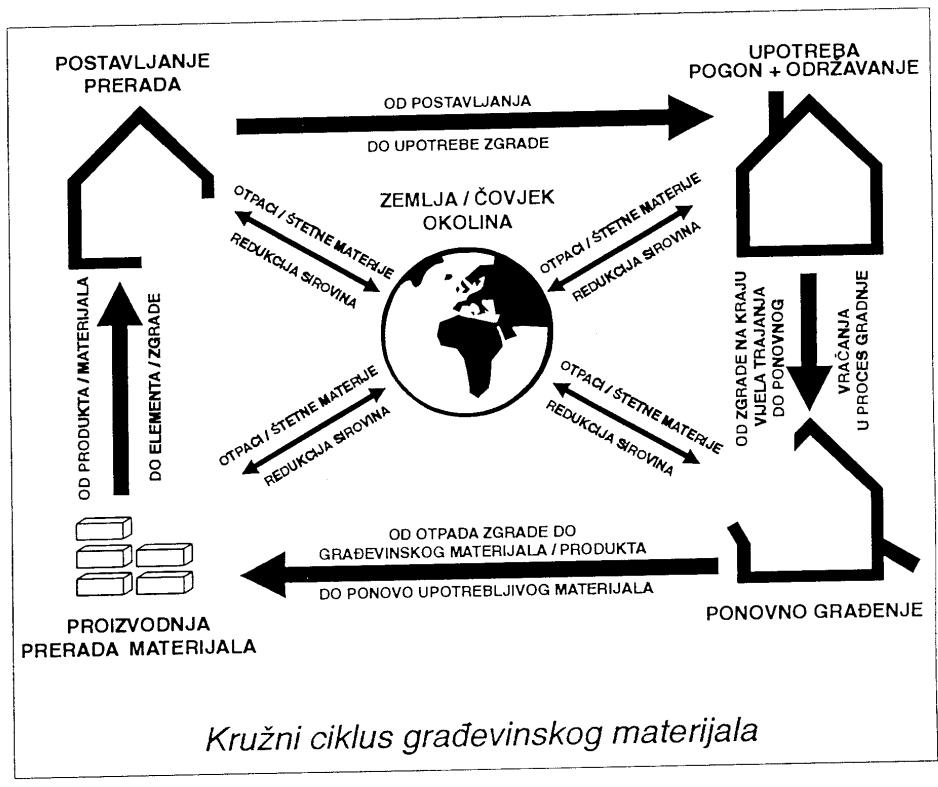
SLIKA – RESURSI KUĆE NEISKORIŠTENI I IKORISTENI

- Smanjenje energetske gubitaka putem pasivne i aktivne toplotne zaštite , zadovoljavanjem energetske potreba putem pasivnih i aktivnih mjera (kolektori sunčeve energije , konvertori za vjetar , energija dobivena putem snage vode , iz biomase...)
- Primjenu strategije 10R

SLIKA – STRATEGIJA 10 R

- Što veća primjena kružnog kretanja materije ,

SLIKA -KRUŽNI CIKLUS GRADJEVINSKOG MATERIJALA

“Eco-City Group-Banja Luka” - Predrag Jovanić

Na samom početku, želim vam se predstaviti. Mi smo mlada NVO, osnovana u decembru 2002. godine. “Eco City Group” (ECG-BL) nastala je okupljanjem aktivista studentske organizacije “Easa BiH” (Evropsko udruženje studenata arhitekture, BiH komitet), koji su izrazili želju da prošire lokalne aktivnosti i mjenjaju nasleđene stvari u svojoj lokalnoj zajednici koristeći se principima biološke, ekološke i samoodržive arhitekture.

Proširivanjem horizonata na EASA druženjima i stalnim učenjem, pokazali su potrebu za okupljanjem stručnog tima koji će na sebe preuzeti zadatak umjetničkog “opismenjavanja” lokalne zajednice, vlasti, javnosti i mladih.

“ECG-BL” je sastavljena isključivo od studenata Arhitektonsko-gradjevinskog fakulteta u Banjoj Luci, mada smo uvijek otvoreni za saradnju i sa drugim fizičkim i pravnim licima. Saradnja sa drugim NVO, širom BiH, je veoma široka i uspješna.

Projekat: “Banja Luka-Eko Grad”

Prvi realizovani projekat, kojim se praktično i ECG-BL uspješno predstavila široj javnosti je projekat “Banjaluka Eko Grad”, u aprilu 2003. godine. Projekat je bio realizovan u vidu male škole studenata arhitekture – “SESAM 03”, koji je okupio preko 40 evropskih studenata arhitekture radeći zajednicki sa lokalnim studentima, u 5 različitih radionica na temu ekoloških principa u arhitekturi i urbanom planiranju.

Sve radionice su dale krajnje rezultate – ideje koje su podrazumijevale načela bioklimatske i ekološke arhitekture, - sa interesima za stvaranje i implementaciju novih ideja u projektovanju i planiranju grada. Sav rad je bio izložen u Galeriji Likovnih Umjetnosti RS, koju je svečano otvorio gradonačelnik Banjaluke gospodin Dragoljub Davidović.

Projekat: “Učešće javnosti u uređenju naselja Borik 1 u Banjaluci”

Drugi projekat, koji je trenutno u fazi realizacije je projekat “Učešće javnosti u uređenju naselja Borik 1 u Banjaluci”

Projekat je na “REC-ovom” seminaru u aprilu 2003. godine odobren za realizaciju, kao jedno od uspješnih rješenja neposrednog učešća građana u kreiranju i donošenju odluka na lokalnom nivou, kao i donosenju planova programa i politike u vezi sa životnom sredinom, što je propisano “Arhuskom konvencijom” čija je implementacija u toku u regionu.

Kao problem, ne samo Borika nego i drugih mjesnih zajednica, definisano je naglo povećanje broja stanovnika u gradskim urbanim zonama Banjaluke, povećanje broja automobila kao i nebriga i neodržavanje u poslednjoj deceniji uticali su na povećanje zagađenja i ugroženost slobodnih površina za rekreaciju i zelenih površina unutar gradskih naselja. Ipak, površine potrebne za parkiranje automobila bile su proračunate prema tadašnjim standardima, a odlaganje otpada planirano kroz kanale za otpatke unutar samih zgrada. Potrebe savremenog čovjeka su se promijenile i rasle, te se ova naselja suočavaju danas sa brojnim problemima vezano za stepen iskorištenosti i stepen zagađenja prostora. Nedostatak uređenih zona za parkiranje vozila, danas je doveo do pretvaranja pješačkih staza u parking prostore, a brojne spontane deponije odloženog kućnog otpada, usljed nefunkcionisanja kanala za odlaganje otpada, dovele su do degradacije postojećih zelenih površina unutar naselja koje su nekada bile glavne zone za odmor i druženje stanovnika naselja. Oštećeni ivičnjaci, uništeni/iščupani branici, devastirano ulično osvijetljenje, odsustvo klupa za odmor i korpi za otpatke, nedovoljan broj kontejnera za odlaganje otpada kao i odsustvo sadržaja kao sto su dječija igrališta i manji skverovi za okupljanja, trenutna su slika stanja naselja Borik 1, jednog od najvećih naselja u Banjaluci.

Projektom je predviđeno analiziranje i definisanje postojećih problema, te izrada i usvajanje idejnog rješenja uređenja slobodnih površina u naselju, putem konkursa i konkursnih rješenja za idejno-grafičko rješenje urbanog namještaja, popločanja i ostalih urbanih segmenata, čime bi sama životna sredina bila unapređenija, a oko 3000 stanovnika dobilo zdravije i humanije životno okruženje.

Učešće javnosti, koje je potencirano Arhuskom konvencijom, je definisano kroz nekoliko nivoa:

-Prvi je učešće javnosti, stanovnika MZ Borik1, putem anketiranja u pronalsaku i definisanju aktuelnog problema.

-Javnost, pogotovo stručna (studenti inženjeri i sl.) će učestvovati na javnom konkursu, koji je kao dio projekta raspisala ECG-BL, u cilju dobijanja idejno-grafičkih rješenja urbanog mobilijara koji će se u budućnosti, u zavisnosti od realizacije Urbanističkog plana Banja Luke i realizovati, odnosno materijalizovati. Konkurs je anonimnog i javnog karaktera, objavljen putem kako medija, interneta, tako i ličnim objavljivanjem na fakultetima Univerziteta u Banjaluci.

-Treći nivo učešća javnosti je ocjenjivanje ponuđenih konkursnih rješenja, od kojih će, ona koja su proglašena najboljim i od strane javnosti i od strane stručnog ocjenjivačkog suda ECG-BL, biti i upotrebljena u finalnoj izradi idejnog rješenja preuređenja slobodnih prostora naselja Borik 1 u Banjaluci.

Glavni ciljevi ovoga projekta su:

Dugoročni : Poboljšanje uslova življenja u prenaseljenim stambenim zonama naselja Borik 1.
Poboljšanje cjelokupnog stanja životne okoline .

Kratkoročni: Iniciranje izrade i usvajanja idejnog rješenja preuređenja slobodnih prostora u naselju Borik 1.
Povećanje nivoa svijesti i učešća javnosti u procesu odlučivanja.

Plan projekta i njegova implementacija podrazumjevaju:

- Uspostavljanje kontakata sa lokalnim vlastima, radi upoznavanjem sa problemom.
- Informativna kampanja o hitnosti rješavanja problema.
- Ispitivanje mišljenja javnosti u određivanju poželjnog pravca rješavanja problema.
- Objavljivanje rezultata kampanje i ispitivanja mišljenja javnosti u medijima.
- Utvrđivanje izgleda i odabir pratećeg urbanog namještaja.
- Projektovanje krajnjeg idejnog rješenja **uređenja naselja Borik 1**
- Javni uvid predloga I rasprava predloženih predloga.
- Prezentovanje krajnjih rezultata medijima i lokalnim vlastima.
- Predložak rješenja upućen gradskim vlastima na usvajanje.

Ovim projektom, ECG-BL, kao nevladina organizacije predstavila je jedan od modela saradnje NVO sa javnošću, putem animiranja, i angažovanja javnosti u neposrednom učešću kreiranja i donošenja odluka na lokalnom nivou, kao i donošenju planova, programa i politike u vezi sa životnom sredinom, a i saradnju NVO sa lokalnom zajednicom.

“Eco-City Group” je nastavila i uspješnu saradnju sa lokalnom zajednicom, odnosno Gradom Banja Luka, čije organe, Stambeno-komunalno odjeljenje i Kabinet Gradonačelnika, redovno obavještavamo o toku implementacije projekta. Od gradonačelnika Banja Luke, g. Dragoljuba Davidovića, smo dobili i lično pismo podrške kojim smo podržani u svom radu i uspješnoj saradnji kao Nevladine organizacije i lokalne zajednice-Grada Banja Luke.

Grad Banja Luka dobiva stručno obrađen projekat, sa svim potrebnim sadržajima, koji kasnije od strane Grada, i u zavisnosti od Urbanističkog plana Banja Luke, može ići na usvajanje i implementaciju.

Ujedno, ovo je jedan od načina da se zahvalimo Gradskoj vlasti za ukazano veliko povjerenje i finansijsku podršku, koju nam je Grad pružio u realizaciji projekata, a pogotovo na projektu “Banja Luka-eko grad”. ECG-BL je sada u prilici da sa velikim zadovoljstvom Gradu Banja Luci pokloni besplatan projekat za implementaciju. Ovakvim projektima mogao bi se napraviti modul, kako se i u drugim djelovima grada može uticati na povećanje urbane i ekološke svijesti.

O projektu i njegovoj implementaciji javnost redovno obavještavamo putem pisanih, audio i video medija, a i putem interneta.

Vesna Kolar

...Upoznala učesnike konferencije o projektu...

CHF - USAID - ToPeeR

PARTNERI U IMPLEMENTACIJI PROJEKTA

«RAZVOJA ZADRUGA-UDRUŽENJA VLASNIKA STANOVA»

Radi se o...

... podržavanju organizovanja stanara, vlasnika etaznih stanova, kako da održavaju svoje stanove, ...i kako se pruža pomoć u rješavanju stambenog problema porodicama koje do sada nisu imale svoj stan, GRADNJOM novih stambenih jedinica.

...jedan potpuno novi pogled u ovoj oblasti koji polazi od dobrovoljnog organizovanja ili pristupa pojedinaca, vlasnika sadašnjih ili budućih stanova,

...u neku neformalnu – formalnu ali organizovanu grupu koja će rješavati probleme po svojoj mjeri, i po vazecim zakonima u pravljenju urbane sredine I tako praviti snagu koju pruža grupa sa istim problemima i istim ciljevima.

--- Fondacija CHF I USAID preko ToPeeR-a, davaće svoje preporuke, podršku I pomoć, takvim pojedincima i grupama, kako će najbolje riješiti svoj stambeni problem, kao I život u komuni..

...Njihove preporuke se zasnivaju na podsticanju pojedinačnih najboljih inicijativa koje podrži neka neformalna grupa, pa se takva inicijativa I rješavanje prenese na formalnu grupu pa I na cijelu lokalnu zajednicu u kojoj se to događa. Takvim pristupom dolaze do izražaja postavljene I dobronamjerne inicijative od POJEDINCA kojeg uzima I cijeni neka njegova mikro grupa, a pogotovo onog pojedinca kojeg uzima neka veća grupa, bez obzira na njegovo zanimanje ili stručnost...

KO.....cini članove udruženja vlasnika stanova?

Nucleus udruženja cine

-predstavnici zgrada kolektivnog stanovanja

-predstavnici zasebnih ulaza većeg stambenog objekta ili bloka zgrada.

-stanovnici bloka zgrada/naselja zainteresovani da direktno učestvuju u radu udruženja.

STA....su glavni zadaci udruženja?

U ovisnosti od tipa udruženja definišu se glavni zadaci udruženja.

Tip O, cine vlasnici koji već žive u svojim stanovima,

Tip G, cine budućni vlasnici stanova.

KAKO....udruženja ostvaruju svoje zadatke?

Tip O....zastupa zajedničke interese građana u cilju kvalitetnog održavanja, a time i kvalitetnijih uslova stanovanja.

Tip G....zastupa zajednički interes građana u stvaranju što povoljnijih uslova za izgradnju novih stambenih jedinica.

GDJE....će CHF raditi sa udruženjima?

U ZENICI, TRAVNIKU, MAGLAJU, VITEZU, SARAJEVU, TUZLI I **DOBOJU**.

KAD....će se raditi?

ODMAH!

NAPOMENA:

Detaljnije informacije možete saznati u **kancelariji ToPeeR-a**, ulica Vidovdanska 43, i na telefone 053 242 894 mob. 065 879 326 svakim danom od 8 do 16 sati.

Kontakt osoba: Svetlana-Snezana Seslija ili Jusuf Makarevic

KRATAK REZIME TRECE TEMATSKE KONFERENCIJE

Treća tematska konferencija "**Urbana sredina i kultura življenja**" treba da doprinese sveukupnom poboljšanju učešća građana u uočavanju i iznalazenju prijedloga za rješavanje problema koji su najdirektnije vezani za način života u urbanoj sredini.

Da bi Konferencija imala smjernice za rad gospodin Kremić Zahid, načelnik u Min. stambeno-komunalne djelatnosti i ekologiju je u svom uvodnom izlaganju govorio o **pravnoj regulativi u ovoj oblasti, navodeći zakonske propise RS i FBiH.**

Gospodin Miroslav Vujatović je prisutnima prezentirao **Vodeće principe za održiv prostorni razvoj evropskog kontinenta.**

Uvodnim izlaganjem "**Arhitektura i održiv razvoj**" gospodja Tatjana Neidhardt je napravila spoj arhitekture, ekologije i održivog razvoja

Takodje, jedan od gorućih problema koji je zajednicki za sve opštine u slivu rijeke Bosne je **kultura potrošnje pitke vode** i gospodin Hazim Mujanović je iznio podatke o kulturi potrošnje vode.

U razgovoru, koji nije imao formu diskusije, o problemima koji su prezentirani u uvodnim izlaganjima iznoseni su konkretni problemi u opštinama Doboj, Doboj Istok, Modrica i Odzak. Imajući u vidu činjenicu da su stručne službe opština (koje pripadaju slivu rijeke Bosne) bile na seminarima koje su organizovali OHR i Intercooperation

S obzirom da po načinu organizovanja tematskih konferencija nisu uobičajeno donositi određene zaključke, već je to prepusteno ReeRGe za razvoj ali je utvrđeno :

1. da se organizuje sastanak predstavnika nevladinih organizacija koje su članovi ove ReeRGe koje će dati prijedlog **Projekta uredjenja sliva rijeke Bosne** a o kome će se donijeti konačan sud na satanku ReeRGe koji treba da se održi najmanje **10 dana nakon Konferencije.**
2. Obaveza ToPeeR-u je da uvodna izlaganja dostavi predstavnicima **svih 29 opština u slivu rijeke Bosna** imajući u vidu činjenicu da su predstavnici opština (načelnik, načelnik za sektor privrede, načelnik društvenih djelatnosti opština) koje pripadaju slivu rijeke Bosne, bili na seminarima koje su organizovali **OHR i Intercooperation** i nisu bili u mogućnosti pratiti rad Konferencije kako bi predstavnici ovih opština mogli uzeti aktivno učešće u radu ReeRGe za razvoj.

U radu Konferencije učestvovali su, izuzev onih koji su bili i na prošloj Konferenciji, predstavnici Zepca, Breze, Kaknja, Petrova, Samca, Gracanice.

Preznetiranje projekata Eko Stan i Udruživanje stanara - vlasnika etaznih stanova u Doboju je doprinelo prijedlogu:

1. da **ToPeeR** u okviru realizacije **Projekta stvaranja ZAJEDNICE stanara** - vlasnika etaznih stanova organizuje, za građane predavanje ili trening koji će imati odlike debatne rasprave o problemima sa kojima se građani kao stanari susreću svakodnevno, počev od problema izrade regulacionih planova, realizacije tih planova, do komunalnih problema i problema održavanja stambenih i poslovnih prostora u urbanoj sredini.

Primjedba: Na Konferenciji je učestvovalo oko 70 učesnika ali su se potpisivali samo po jedan predstavnik određene opštine ili organizacije.

Izvjestaj napravila - Svetlana-Snezana Seslija